

De Nederlandse Dialectstudie in 1953

door J. L. PAUWELS

I. Bibliografie. — In deze *Handelingen* van het vorig jaar verschenen de gewone overzichten : *De Nederl. Dialectstudie in 1952* door J. L. PAUWELS (1). *La Philologie wallonne en 1952* door E. LEGROS (2).

Het Comité International Permanent de Linguistes publiceerde de *taalkundige bibliografie over 1951* met aanvullingen over de vorige jaren, waarin het Ned. taalgebied uitstekend is verzorgd (3).

Het *overzicht* van de publicaties betreffende de *Westfaalse dialecten* (1943-1952), door F. WORTMANN, is uiteraard belangrijk voor de Nederl. dialectologie, te meer omdat in dit overzicht herhaaldelijk naar Nederl. werken wordt verwezen (4).

Ook de *taalkundige bibliografie van Westfalen* van W. FOERSTE vermeldt een aantal publicaties die de Nederl. dialectoloog interesseren (5).

In het *Korrespondenzblatt* vinden we niet alleen het gewone verslag over de stand der werkzaamheden bij de talrijke in bewerking zijnde *Nederduitse dialectwoordenboeken*, maar ook een overzicht van wat op het gebied van woordenboeken in de loop der laatste jaren verschenen is in Noord- en Zuid-Nederland (ook wat het Fries betreft) (6).

In 1948 had L. DE WACHTER zijn uitvoerig *Repertorium*

van de Vlaamse Gouwen en Gemeenten, met de documentatie van 1800 tot 1940, tot een goed einde gebracht en aldus een onschatbare bibliografische bron bezorgd aan geschied-, taal- en heemkundigen. Nu is het eerste deel verschenen van het *Supplement* met de documentatie van 1940 tot 1950: naast het algemeen gedeelte, bevat het de bibliografie van de „gewesten” en van de gemeenten met A en B. We hebben de indruk dat het moeilijk zal zijn ook maar een enkel artikel of bijdrage, ook van secundair belang, te ontdekken betreffende Zuid-Nederland of enig onderdeel ervan, dat niet in dit Repertorium zou zijn vermeld. We vinden het zelfs té volledig en zouden er graag wat in zien snoeien (7).

We vinden het enigszins bevreemdend dat in het uitstekend bibliografisch overzicht *The Year's Work in Modern Language Studies* nog altijd geen rubriek gewijd wordt aan het Nederlands. Uit de filologische productie van heel West-Europa, behalve dan Noord- en Zuid-Nederland, wordt het voornaamste, en vaak zelfs het minder belangrijke, meegedeeld en besproken. Ook het Zweeds, het Deens en het Noors hebben hun rubriek, aan Wallonië en zelfs aan Luxemburg wordt de nodige aandacht gewijd. Als een Nederlander een kort artikeltje schrijft in het Duits, wordt het vermeld, maar over belangrijke ondernemingen als de Dialectatlassen van Blancquaert of de Leidse Dialectatlas zwijgt men in alle talen (8).

II. Publicaties van algemene aard. — De Ned. dialectologie leed een zwaar verlies door het ontijdig afsterven van H. L. BEZOEN.

In een BEZOEN-nummer van *Driemaandelijks Bladen*, „zijn” tijdschrift, wordt hij piëteitsvol herdacht door zijn mederedacteur J. NAARDING, terwijl J. B. DREWES van hem een getrouw beeld schetst als mens, als taalgeleerde,

als Drent. Als posthume hulde publiceert het tijdschrift nog enkele door BEZOEN nagelaten korte stukjes (9).

Ook P. J. MEERTENS geeft in *Taal en Tongval* een overzicht van dit korte, maar rijkge vulde leven (10).

De *Dialectencommissie der kon. Ned. Akad. v. Wetenschappen* te Amsterdam zond in 1952 twee korte vragenlijsten uit (nrs. 21 en 22) en een bijzondere lijst met het oog op een onderzoek naar de fonetische en fonologische positie van de *h*. Ook in 1953 werden twee lijsten uitgezonden met vragen van uiteenlopende aard (nrs. 23 en 24). Dezelfde vragenlijsten werden in België rondgestuurd door het *Séminaire de Dialectologie flamande te Luik* (prof. PÉÉ). Voor de 6e afl. van de *Taalatlas van Noord- en Zuid-Nederland* zijn reeds 6 kaarten gedrukt: *tante, vader, zoon, gaai, wielewaal, 1e en 3e pers. meerv. presens*. Het verslag over 1953 bevat ook, in een bijlage, de lijst van alle kaarten die op het Dialectenbureau zijn getekend. Deze lijst is vooral nuttig, omdat de meeste van deze kaarten waarschijnlijk nooit zullen geplubliceerd worden (11).

De *Volkskunde-Commissie van dezelfde Akademie* stuurde in 1952 haar 16^e lijst uit met een aantal vragen over *het dwaallicht en de vuurman*, in 1953 haar 17^e lijst met vragen over *de brandende schaapherder, witte juffers en varende vrouwen, kabouters, de weerwolf, watergeesten en elfen (alfen)*. Ook in Zuid-Ned. werden door de zorgen van de *Vlaamse sectie van de nat. Commissie voor Folklore* en van het *Verbond voor Heemkunde* de eerste twee vragenlijsten uitgezonden ten behoeve van de *Nederl.-Vlaamse volkskunde-atlas*, de eerste in 1952 over *het dwaallicht, de vuurman en het heksengeloof*, de tweede in 1953 o. a. over *kludde — osschaard — weerwolf* (12).

Met opvallende regelmatigheid zendt Mej. H. C. M. GHUJSEN de vragenlijsten uit ter inzameling van het materiaal voor het *Zeeuws Woordenboek*. In 1953 ontvingen

we weer 4 lijsten, met het einde van de R en nalezingen over de L en M (13).

A. DAUZAT schreef voor de Bibliothèque Scientifique een vulgarisatiewerk over *l'Europe linguistique*, dat een aantal merkwaardige uiteenzettingen bevat, o. a. over de rol van de taal als een der elementen die een natie vormen, over de verhouding dialect-cultuurtaal, over de verschuiving van taalgrenzen, over de „minorités linguistiques”, over de interpretatie van statistieken, over de taaltoestanden in Zwitserland en België. Wat dit laatste punt betreft zal wel elke Belg bezwaren hebben tegen bepaalde beweringen en vaststellingen van de schrijver. Aldus plaatste ik vraagtekens op blz. 170, waar ik lees dat de taal van de Marollen, een populaire wijk te Brussel, veruit het meest afwijkend Vlaams dialect is, en op blz. 171, waar de Universiteit te Leuven tweetalig genoemd wordt, maar met overwegend Vlaams karakter („avec prépondérance du flamand”) (14).

In een voor de rest lovende bespreking van dit werk van DAUZAT, verwijt J. HERBILLON hem dat hij, bij de verklaring van de oorsprong van de taalgrens in België, geen rekening heeft gehouden met de theorie van STEINBACH-PETRI en J. DHONDT en slechts een paar verouderde werken citeert. Verder somt H. de bezwaren op die de Walen hebben tegen zijn niet altijd juiste kijk op de taalkundige verhoudingen in België (15).

M. VALKHOFF schrijft een zeer gedocumenteerd overzicht van de *taaltoestanden in België*, waarbij vooral de verfransing van Brussel en de taalgrensproblemen zijn aandacht gaande houden, en vergelijkt ze eventueel met parallelle toestanden in *Zuid-Afrika*. Over het algemeen is zijn documentatie zeer degelijk. Des te spijtiger is het dat er, naast een paar betwistbare vaststellingen, een enorme materiële vergissing is ingeslopen: prof. L. VAN DER ESSEN zou namelijk na de oorlog 1940-45 Eerste Minister geweest

zijn en nog wel de eerste Nederlandssprekende Vlaming die in België ooit dat hoge ambt heeft bekleed (16).

Het belangwekkende opstel van FR. PETRI, *Beharrung und Wechsel in den historischen Räumen Nordwesteuropas*, waarin hij aantoonst hoe elke streek, elk „historisch landschap” zijn karakteristieke kenmerken krijgt door het immer wisselende spel van behoudende en vernieuwende krachten zoals zij door de geschiedkundige gebeurtenissen worden bepaald, citeren we alleen omdat de auteur er met zijn methode in slaagt op afdoende wijze de afscheiding der Nederlanden van de rest van continentaal Germanië te verklaren. Dit afscheidingsproces, zegt PETRI, was reeds in de late middeleeuwen beëindigd. In 't voorbijgaan krijgen de Duitse taalvorsers die nog altijd menen dat het Nederlands in de grond slechts een dialect is van het Duits, een veeg uit de pan (17).

In verband met bovenvermelde studie is nog het geschiedkundige opstel van J. BAUERMANN over het ontstaan van de *staatkundige grens tussen Westfalen en Nederland van belang* (18).

K. HEEROMA, die in 1953 belast werd met het onderwijs in de Nedersaksische Taal- en Letterkunde aan de Universiteit te Groningen probeert in zijn inaugurale rede het begrip *Nedersaksische Letterkunde*, zoals hij dat voor de uitoefening van zijn leeropdracht nodig heeft, te bepalen. Daar het taalkundig principe hier niet kan dienen, past hij het ruimtelijk principe toe: zijn taak wordt dan de bestudering van het letterkundig leven in een Oostnederlands gebied, dat grosso modo begrensd is door de Waddenzee, Friesland, de Veluwe, de Rijn en de staatsgrens. De relatieve eenheid van dit oorspronkelijk Ingweoons gebied berust op de neerslag van de frankiserings- en westfaliseringsbewegingen en later de Hollandse cultuurinvloed, die elkaar in het N. O. van Nederland opvolgden (19).

Het is wel opzettelijk dat HEEROMA, bij het bepalen van Nedersaksisch in taalkundig opzicht, met geen woord rept van het boek van H. KLOSS over de ontwikkeling van nieuwe Germaanse cultuurtalen. Daarin vernemen we immers dat naast de zes van ouds bekende cultuurtalen nu nog negen andere „volle” talen tot de Germaanse taalgroep behoren : Afrikaans, Färoërs, Fries, Jiddisch, Landsmål, Riksmål, *Sassisch*, Sranans en Beach-la-Mar, benevens nog drie „halve” talen : Letzeburgs, Pennsylvaaans en Schots. Belangwekkend is de uiteenzetting van KLOSS over de manier waarop uit een gesproken idioom een cultuurtaal ontstaat (20).

Als vervolg op zijn polemieek met FRINGS over VELDEKE (zie nr. 81 en ook ons overzicht van 1952 nr. 110), toont J. VAN MIERLO aan dat het Rijnlandse *Morant und Galie* geen rechtstreekse bewerking uit het Frans kan zijn, maar op een Middelned. prototype moet teruggaan (21).

De Fransman F. LECHANTEUR tracht de sporen van zeer oude *betrekkingen tussen Normandië en de Nederlanden*, die reeds voor de komst der Vikingen bestonden, in enkele bijzonderheden uit de klankleer en de woordenschat van het Normandisch Frans terug te vinden (22).

Het Friese tijdschrift *Us Wurk* bevat vooral : lijsten van Friese teksten, vooral oudere, die in het bezit zijn van het Fries instituut aan de Rijksuniversiteit te Groningen, lijsten met de nieuwe vondsten van Friese oorkonden, etymologische bijdragen over Friese woorden en fonetische opstellen over de uitspraak van het Fries (23).

A. JOHANNSEN klaagt dat het Noordfries niet lang meer weerstand zal kunnen bieden aan het opdringende Platduits en zelfs Hoogduits. Het wordt door invloeden van buiten en van binnen teruggedrongen en „uitgevreten”. Blijkens de statistieken waren er in de provincie Noord-

Friesland in 1855 nog 27.340 inwoners die Noordfries spraken. In 1927 was dat aantal teruggelopen tot 15.148 (24).

Dezelfde klacht vernemen we uit de pen van H. MATUSZAK betreffende het Oostfries van *Saterland* (Oldenburg) : in de 3 dorpen van die streek spraken in 1890 nog 80 à 90 % van de inwoners Fries, nu nog slechts tussen 40 en 60% (25).

In het begin van deze eeuw zocht het *Afrikaans* nog zijn eigen weg. Nu het pleit definitief is beslecht, lezen we met belangstelling nog eens de polemische geschriften uit die periode. H. T. LE ROUX publiceert, met uitvoerige commentaar : 1° een lezing van D. F. MALHERBE, die in 1906 betoogde dat het *Afrikaans* ten gevolge van zijn geografische ligging, politieke omstandigheden en letterkundige feiten een schrijftaal geworden was ; 2° het antwoord hierop van W. J. VILJOEN, die het *Afrikaans* wel als spreektaal erkent, maar aan het (vereenvoudigd gespeld) Hollands als schrijftaal blijft vasthouden (26).

Dezelfde VILJOEN had in zijn proefschrift (*Beiträge zur Geschichte der Cap-Holländischen Sprache*, Straatsburg, 1896) betoogd dat het Afrikaans hoofdzakelijk op de volkstaal van Noord-Holland teruggaat. Deze bewering was weerlegd door G. J. BOEKENOOGEN in het *Album Kern*, in zijn opstel *Afrikaans en Noordhollandsch*. Ook dit artikel wordt door LE ROUX opnieuw gepubliceerd (27).

De verklaring van *het ontstaan van het Afrikaans* door de theorie van de spontane ontwikkeling vond een van haar vurigste voorstanders in J. J. SMITH. Als posthume hulde werd een van zijn lezingen over dat onderwerp gepubliceerd (28).

J. L. M. FRANKEN bundelde 14 *Taalhistoriese Bydraes*, die belangrijk zijn voor de wordingsgeschiedenis van het Afrikaans en de cultuurgeschiedenis van Zuid-Afrika (29).

J. GRAULS vertelt ons de geschiedenis van het nog jonge Franse werkw. *constater* (18^e eeuw), dat door het Ned. bijna

onmiddellijk werd overgenomen. In Zuid-Nederland heeft men lang geprobeerd, maar tevergeefs, het te vervangen door het germanisme *bestatigen*. *Vaststellen* echter heeft het pleit gewonnen en wordt nu, naast constateren, zowel in Noord- als in Zuid-Ned. als goed Nederlands beschouwd (30).

Door J. WILLE, W. J. H. CARON en G. KUIPER, alle drie hoogleraar aan de vrije Universiteit te Amsterdam, is een aanvang gemaakt met de publicatie van oude Ned. geschriften op het gebied van de grammatica, de dialectica en de retorica. In deze reeks, die de naam *Trivium* kreeg, geeft W. J. H. CARON, met overvloedige kritische en wetenschappelijke commentaar, de tekst uit van *De Nederduytsche Spraec-konst ofte Taelbeschrijvinge* van CHRISTIAEN VAN HEULE : het eerste deel bevat de tekst van de editie van 1625, het tweede deel die van de veel omvangrijker druk van 1633 (31).

De *Groninger Spraakkunst* van K. TER LAAN geeft een overzicht van de voornaamste eigenaardigheden van de Groningse dialecten en hun onderlinge verschillen, alsmede een niet te moeilijk spellingsstelsel voor het schrijven van teksten in het Gronings (32).

In het 1^e deel van het monumentale werk *Deutsche Philologie im Aufriss* zijn voor de dialectoloog van belang : de uitvoerige studie (kol. 655-784) van W. MITSKA over de *Hochdeutsche Mundarten*, — in *The Year's Work* van 1952, blz. 221, „an admirable article” genoemd, — en de nog uitvoeriger bijdrage (kol. 809-1012) van H. MOSER : *Deutsche Sprachgeschichte der älteren Zeit* met een aantal suggestieve kaarten (33).

A. BOILEAU schreef een vulgariserend opstel over het *dialect van Eupen en omgeving* (34).

Het lijvige boek dat L. WEISGERBER geschreven heeft over de taalkundige, historische en culturele „inhoud” en

ontwikkeling van de naam Duits in *Deutsch als Volksname* is uiteraard voor de Diets- of Nederlandsprekenden even interessant als voor de Duitsers (35).

Onder de titel *Taalrapsodie* zijn een honderdtal *taalkundige en didactische opstellen* gebundeld, die pater GERLACH ROYEN tussen 1914 en 1950 in tijdschriften, feestbundels en dgl. heeft gepubliceerd. Deze vrij heterogene verzameling is gemakkelijk toegankelijk gemaakt door uitvoerige registers over personen, zaken enz. (36).

Interessant lijkt ons het samenvattend overzicht *Volkstaal teenoor gestileerde taal*, waarin A. H. ROUX de afwijkingen opsomt, b. v. bij de woordvorming, de modaliteit, in de buigings-, zins- en betekenisleer, enz., van de losse volkstaal tegenover de strakgestileerde cultuurtaal. Daarbij verwijst ze telkens naar gelijkaardige gevallen in het algemeen Nederl., niet echter naar soms opvallende parallelismen in onze dialecten. Of iedereen met haar vaststelling „Afwykinge in ons taalgebruik van streek tot streek is nie so opvallend dat ons van dialekte kan praat nie...” zal instemmen, laten we in het midden (37).

Het is vrij moeilijk, zelfs voor de taalkundig geschoolde, de verhouding dialect-cultuurtaal niet te zien door een subjectief gekleurde bril. Daarom kunnen we de lezing van het korte, objectief gestelde stukje van C. B. VAN HAERLINGEN over *Dialect en Cultuurtaal* ten zeerste aanbevelen (38).

Hetzelfde onderwerp wordt uitvoeriger behandeld, en dan vooral van Zuidnederlands standpunt uit, door J. VAN DE LOO en J. VAN BRABANT (zie ook ons overzicht van 1952, nr. 33) (39).

Een Zuidnederlands ijveraar voor het A. B. N., die weet hoeveel inspanning het kost zijn dorps- of stadgenoten er toe te brengen in bepaalde omstandigheden eens geen dialect te praten, gaat wel een beetje zitten mijmeren, als

hij leest dat in Nederl.-Limburg, in Geleen nl., de hoogste klassen van de lagere scholen af en toe oefening zullen krijgen in het lezen en schrijven van dialectteksten. De bedoeling is niet alleen waardering aan te kweken voor de streektaal, maar ook de handhaving van het dialect te bevorderen (40).

De tekstkritische uitgave van de complete werken van G. GEZELLE, met de vrijwel volledige opgave van alle varianten, stelde R. DE CONINCK in staat precies de ontwikkeling na te gaan van het *taalpurisme bij onze grote dichter*. Vóór 1895 was zijn streven er alleen op gericht uitheems klinkende bastaardwoorden te laten verdwijnen. Na 1895 echter wordt zijn purisme zo intens, dat alle leenwoorden van Latijns-Romaanse oorsprong, zelfs de ogenschijnlijk meest onmisbare als *brief, muur, meester, tafel*, uit zijn taal worden geweerd. De auteur heeft een alfabetische lijst opgesteld van alle aangetroffen puristische varianten (41).

De leenwoordkunde is zo langzamerhand een afzonderlijke tak van de taalwetenschap aan het worden, die dan met de dialectkunde veel contactpunten heeft. M. VALKHOFF wijdt enkele principiële *beschouwingen aan de woordontlening* (42).

III. Klank- en Vormleer. — Ik meen dat niemand zich gekwetst zal voelen, als ik het werk van wijlen W. DOLS over de *Sittardse Diftongering* het belangrijkste boek van het jaar noem. Met voorbeeldige wetenschappelijke grondigheid worden alle aspecten van het behandelde probleem belicht, beredeneerd en verklaard: de omstandigheden waarin de diftongering optreedt, de hoofdrol gespeeld door de „stoottoon”, de bijzondere gevallen van diftongering, — vooral in de vervoeging der sterke werkwoorden, — de tijd der diftongering, — het begin valt zeker vóór 1571! — de oorzaken en het verloop der diftongering.

Geen enkel detail blijft in het duister, geen enkele moeilijkheid wordt uit de weg gegaan, alle echte en schijnbare uitzonderingen, alle zgn. onregelmatigheden worden onder de loupe genomen en verklaard. Het is ook geen geringe verdienste dat de uiteenzetting overal even helder en duidelijk blijft! — Het hoofdstuk dat heet „Uitzicht op een geografie der Sittardse Diftongering” stemt ons weemoedig. Hoe spijtig dat de auteur zelf niet het geografische onderzoek heeft kunnen verrichten waarvan hij hier de mogelijkheden en het programma schetst! Voorzeker zou hij onvermoede aanknopingspunten hebben ontdekt en verrassende vergezichten ontsloten. De dialectologie en de taalkunde hebben door zijn verscheiden wel een zeer zwaar verlies geleden (43).

In de *Taalkundige Bijdragen van Noord en Zuid* verschenen twee deeltjes met ongeveer parallele inhoud: A. DE VIN behandelt de klank- en vormleer van *het dialect van Schouwen-Duiveland*, waarna in een afzonderlijk hoofdstuk de niet zeer talrijke taalkundige verschillen tussen deze eilanden worden besproken. Bij de bepaling van de geografische positie van het dialect wordt gewezen op de Vlaamse invloed gedurende de Middeleeuwen en aangetoond, contra WEIJNEN, dat deze streek niet „geïsoleerd” was en steeds sterker de Hollandse invloed sedert het einde der Middeleeuwen heeft ondergaan. — De glottisslag die te Scharendijk voorkomt, had WEIJNEN ertoe gebracht een vroeger verband te veronderstellen met de glottisarticulatie in de Antwerpse Kempen. DE VIN, die veeleer aan verband met West-Vlaanderen denkt, heeft misschien wel gelijk, maar o. i. is een vroeger groter verband West-Vlaanderen + Kempen + Zeeland volstrekt niet uitgesloten. — De verschillende ontwikkelingsmogelijkheden van de Westgerm. klinkers zijn telkens door een zeer beperkt aantal voorbeelden aangetoond. Dat zal echter

niet meer hinderen, als het in het vooruitzicht gestelde tweede deel van dit proefschrift, nl. een uitgebreide woordenlijst, het licht zal hebben gezien (44).

In het werk van TH. W. A. AUSSEMS is de systematische behandeling van de *Klank- en Vormleer van het dialect van Culemborg* een weinig uitvoeriger dan in het werk van DE VIN. De niet geringe invloed van het Utrechts op de taal van Culemborg wordt grondig nagegaan. In de klankleer is vooral van belang het hoofdstuk over de klinkerverkorting, die te Cul. vaak met umlaut of palatalisering gepaard gaat. We vinden het spijtig dat de schr. eenvoudig VAN GINNEKENS lezing over „de Brabantse Klinkerverkorting en ons Nederl. Vocaalsysteem” als leidraad heeft genomen en niet uitvoeriger het waarom van de verkorting en vooral het blijkbaar verband tussen palatalisering en verkorting heeft bestudeerd : voor zulke studie biedt het Culemborgs m. i. het ideale materiaal ! Van belang is ook de vaststelling (blz. 18 v.) dat verschillen tussen het dialect van katholieken en dat van protestanten niet op godsdienstige grondslag berusten (45).

Het proefschrift van A. SASSEN over *het Drents van Ruinen* heeft een zeer gevarieerde inhoud. Het bevat een fonologisch-fonetisch overzicht van het vocalisme. Daar van de tegenwoordige klanken wordt uitgegaan, is een tabel toegevoegd met de ontwikkeling der Owgerm. vocalen in het Ruins, (S. spreekt altijd van Ruinders !). Het gebrek aan overzichtelijkheid van die tabel wordt nog verergerd door de drukfouten : dat er overal § 1 staat i. p. v. § 2 heeft men vlug gemerkt, maar het duurt langer om vast te stellen dat, bij Ongerm. $ai + ns > ii^ns$, met § 41 eigenlijk § 42 wordt bedoeld ! Uit de vormleer zijn de hoofdzaken opgegeven. In een dialectgeografisch gedeelte wordt het Ruins vergeleken met de dialecten van de naburige gemeenten en gesitueerd in het complex van de Drentse dialecten ;

hierbij horen een dertigtal duidelijke kaartjes. Ten slotte, en dit is wel het oorspronkelijkste deel van het werk, krijgen wij een vrij uitvoerige studie, — niet exhaustief echter naar de eigen mededeling van de schrijver, — van enkele syntactische verschijnselen, als het gebruik van de infinitief en de woordschikking (46).

Het werk van SASSSEN wordt door A. WEIJNEN kritisch besproken in *Taal en Tongval* (47).

TH. BAADER maakt een aantal kritische opmerkingen bij het werk van J. BROEKHUYSEN, *Studies over het Dialect van Zelhem in de Graafschap Zutphen* (zie nr. 11 van het overzicht van 1950), vooral in verband met de klankleer (48).

L. GROOTAERS toont, aan de hand van het Tongerse linkersysteem, de moeilijkheden aan die de *foneticus* ondervindt, wanneer hij de *klanken van een modern dialect fonologisch* tracht te ordenen (49).

Cuyck en *Wychen* zijn twee spoorwegstations bij Nijmegen. L. C. MICHELS tracht aan de hand van fonologische argumenten aan te tonen dat de spellingen *Kuik* en *Wiechen*, voorgesteld door het kon. Ned. Aardrijkskundig Genootschap in zijn Lijst der Aardrijkskundige Namen van Nederl., hoewel niet in overeenstemming met de lokale klankwetten, in het Ned. volkomen verantwoord zijn (50).

Uit enkele oude grafieën trekt B. VAN DEN BERG het besluit dat misschien heel Holland de vorm *nouw* voor „*nieuw*” in de middeleeuwse volkstaal gekend heeft (51).

Aan Ndl. korte *i* beantwoordt in het dialect van Geraardsbergen *e* (*skep*, schip) of *e* (*reba*, rib). FR. VAN COETSEM merkt echter op dat men in *griffel* (schoolwoord) en *rit* (woord uit de krant) gesloten *i* uitspreekt, zoals in een aantal aan het Frans ontleende woorden. Hij noemt dit gevallen van *spelling-pronunciation*: ze zijn in het dialect opgenomen in een tijd, toen in Zuid-Nederland de gesloten

uitspraak in *dit* en *dus* voor beschaafd gold en in de school werd aangeleerd (52).

Het hoe en het waarom, het waar en wanneer van de syncope van intervocalische *d* in het Ned. liggen nog gedeeltelijk in het duister. J. LEENEN heeft een belangrijke bijdrage geleverd tot de oplossing van deze problemen in zijn studie *De intervocalische d in een Oostlimburgs dialect*. Te Opgrimbie namelijk, ook in de aanpalende gemeenten Rekem en Mechelen a. d. Maas, is deze *d* regelmatig vervluchtigd of verdwenen in *alle* gevallen waarin ze in syncopeerbare positie stond (op enkele uitzonderingen na), in tegenstelling met het Ned., dat met zijn grillige afwisseling van vormen met en zonder *d*, respectief uit de spreek- en de schrijftaal, een vrij verward beeld te zien geeft. We krijgen hier een volledig beredeneerd overzicht van de talrijke woorden en woordvormen met *d*-syncope te Opgrimbie, alsmede een precieze beschrijving van de omstandigheden waarin en de manier waarop ze optreedt (53).

Ook A. VAN LOEY levert een nieuwe bijdrage tot het probleem van de *d*-syncope. Aan de hand van reeds bekende en nieuwe bewijspplaatsen dateert en localiseert hij het verschijnsel der totale syncope van *-de* in Zuid-Nederl. van de 12^e tot de 14^e eeuw, dat van de jongere overgang *d > j* in de oostelijke helft van Z.-Ned. in de 14^e eeuw. Ten slotte verklaart hij het fonetisch proces als een ontwikkeling van *d* tot zwakke spirans, die dan ofwel verdween ofwel zich tot *j* ontwikkelde (54).

Niet alleen intervocalisch, ook na sommige consonanten kan de *d* vervluchtigen. V. VERSTEGEN geeft een overzicht van wat er met *d* na *n* en *l* gebeurt in een groep *Oostlimburgse dialecten* (Mechelen a. d. Maas e. a.). Oorspronkelijk werd de consonantengroep *nd*, *ld* overal gemouilleerd, waarna ze kon afslijten tot enkele nasaal, hetzij gevelari-

seerd, hetzij met of zonder moullering; soms ontstond uit de gemouilleerde *d'* een *ʒ*, soms werd ze opnieuw tot „normale” dentaal gedepalataliseerd (55).

M. GYSSELING verwijt de Franse etymologen dat ze altijd een Hoogduits woord opgeven als prototype van een Frans woord waarvan de Frankische herkomst vaststaat. Het Frankisch in Frankrijk is uitsluitend Oudnederlands, zegt hij. Van enkele dergelijke Franse woorden, die ook vaak in de toponymie voorkomen, geeft hij dan de juiste etymologische verklaring. Hij maakt het o. a. waarschijnlijk dat Fr. *quai* uit Ned. *kade* stamt en niet omgekeerd (56).

A. VAN LOEY wenst vers 188 van Trijntje Cornelis: „We moeten dese nacht *en wa* meer vrolayck zain” te lezen als „...*enwa(t)*...” waarin *enwa(t)* dan betekent „wat, een beetje, een weinig”. Hij haalt de vorm *entwat* van GEZELLE aan en *ewa* uit het Brussels dialect met bijwoordelijke functie. Ik meen dat ik dit vers nooit anders zou hebben kunnen lezen, waarschijnlijk omdat in mijn dialect (Aarschot) *ewa(t)* bekend is met bijw., adj. en pronom. zelfstandige functie: *'t is ewat duur, geeft eens ewa brood; zwijgt eens ewa(tte)*! Ik kan er bijvoegen dat dit *ewa(t)* door de dialectsprekers gevoeld wordt als de lokale uitspraak van *een wat*, wat iedereen als de parallelle „beschaafde” vorm zou schrijven. Het is nl. syn. van *een beetje*! (57).

FR. VAN COETSEM bespreekt de anorganische *r* in *stramijn* (-ien), waarschijnlijk door metathesis ontstaan uit **starmijn*, met „invoeging” van *r*, < Ofra. *estamin(e)*, en haalt parallelle gevallen aan uit de Nederl. dialecten en uit het Frans. Terloops merkt hij op dat de „productie” van *r* in voortonige positie — wellicht als sonans bij verdoffing van de vocaal — theoretisch niet afhankelijk hoeft te zijn van een bepaalde plaats ten opzichte van deze vocaal. M. i. is er in de Brabantse dialectvormen *kortelet*, *cotelette*, *arzijn*, *azijn*, *kornijn*, *konijn*, nooit doffe vocaal

aanwezig geweest ; we hebben hier dus werkelijke „invoe-
ging” van *r* (ter versterking van de voortonige syllabe?)
en geen „productie” van sonantische *r* bij verdoffing van
de vocaal (58).

Grunjer und kein Ende ! K. HEEROMA gaat voort met
contra F. DE TOLLENAERE te bewijzen dat Hollandse ver-
vorming van *nd* of *ng* tot *nj*, vooral in gevoelswoorden,
mogelijk is (59).

FR. VAN COETSEM polemiseert met J. J. HOF over de
interpretatie van de anlautfonemen in Fries *hoanne-
woanne*. Hij stelt vast dat HOF met een fonetische be-
strijding van zijn fonologisch betoog geen enkel bewijs
heeft geleverd tegen de door hem geponeerde fonologische
gelijkheid van het eerste element van *o(á)/u(ó)* en van de
bilabiële *w* (zie nr. 55 van het overzicht van 1952) (60).

L. GROOTAERS geeft een overzicht van de verkeerd-
heden in het *klanksysteem van het Frans, te Brussel* gespro-
ken door de middengroepen van de bevolking : winkeliers
en lagere ambtenaren ; verkeerdheden die stoelen op het
Nederlands substraat (61).

G. G. KLOEKE tracht het waarschijnlijk te maken dat
het Nederl. zoveel vreemde woorden op *-ie* (na beklem-
toonde lettergreep) heeft overgenomen, omdat de trochee
op *-ie* een zekere aantrekkelijkheid voor het Ned. oor
bezit, m. a. w. om wille van hun „welluidendheid”. Ik
geloof niet dat die uitgang *-ie* bij het ontlenen een grote
rol heeft gespeeld. Immers de Zuidned. dialecten, die
uiteraard een groot aantal woorden van dat soort hebben
ontleend, hebben dan toch maar, ik zou zeggen „normaal”,
die *-ie* verdoft tot *-e* : *glore* (glorie), *victore* (victorie),
adminestrase (administratie), *commisse* (commissie) enz.
In Noord-Nederl. echter viel de fonetische structuur van
deze *ie*-woorden niet uit de toon, omdat, al behoorden ze
vaak tot een andere gebruikssfeer, ze konden aanleunen

bij de talrijke inheemse verklein- en andere woorden die in de volkstaal met *-ie* gesproken werden (62).

De uitspraak van het Middelnederlands week in allerlei opzichten af van die van het moderne Nederlands. C. B. VAN HAERINGEN wou graag dat we bij de lectuur van Mnl. teksten zoveel mogelijk de historisch juiste uitspraak zouden toepassen. Voor de Zuidnederlandse, en een aantal Noordnederlandse, dialectsprekers zal het niet moeilijk vallen zijn raad te volgen, want zij spreken nog vaak hun modern Nederlands op de manier die hij voor het Mnl. aanprijst (63).

M. DE VILLIERS zoekt een historische verklaring voor de in bepaalde gevallen nog voorkomende *occlusieve realisatie van inlautende g* in Afrikaanse woorden van Nederl. herkomst. Zij wijst vreemde invloeden af en meent dat deze *occlusieve g* een overblijfsel moet zijn van de „oudere” uitspraak van deze conson., waarvan we in het Mnl. nog duidelijke sporen vinden (64).

Het oudste boek in het Afrikaans, dat in de *Herzog-Annale* uitgegeven wordt door A. VAN SELMS, is merkwaardig in zijn soort. Het is namelijk een vrije vertaling in het Afrikaans van een Arabisch werkje met onderricht in de Islam. De tekst dateert waarschijnlijk van 1854 en is in Arabisch schrift gesteld, zodat we hier een ruw fonetische weergave krijgen van het Afrikaans zoals het honderd jaar geleden aan de Kaap werd gesproken (65).

Van de *Buigingsverschijnselen in het Nederlands* door P. GERLACH ROYEN verscheen het tweede stuk van deel III (66).

J. L. PAUWELS stelt vast dat te Aarschot in een aantal gevallen *het enclitische pron. 3^e pers. sing. masc.* vaak voorkomt als *təm/tən* i. p. v. als *əm/ən*. Deze dentaal kan op verschillende manieren verklaard worden : zijn voorkeur

gaat naar de interpretatie van *təm/tən* als een demonstratief *den* (67).

De accusatiefvorm *hem* met nominatieffunctie is, als emfatische vorm, nogal gewoon in onze dialecten. Dat hij echter reeds in de Mnl. literatuur zou voorkomen, nl. in Sp. der sonden 10827, vindt L. C. MICHELS zo onwaarschijnlijk dat hij voorstelt door eenvoudige omzetting van twee woorden in de tekst aan *hem* zijn functie van object te laten behouden (68) .

CHR. STAPELKAMP heeft overschot van gelijk, als hij het „eigenaardig” gebruik van het partic. perf. *haen* in het Fries (v. b. *ik haf nou vyftig jier omstreeks yn Frieslandt went haan*) niet als specifiek Fries beschouwt, want ook in de Zuidnederl. dialecten zijn constructies als *wij hebben hier altijd gewoond gehad* ; *zo iets heb ik nog nooit niet gezien gehad* zeer gewoon (69).

Sommige Duitse taalkundigen hebben beweerd dat, in de volkstaal of de dialecten, van elk pers. werkw. een abstractum met *ge-* kan gevormd worden (*gevraagd, geloop, gevloek*, enz.). R. KURTH komt tot de bevinding dat bij een groot aantal werkw. zulke *ge-*formatie onmogelijk is en hij probeert vast te stellen waar het wel kan en waar niet. Wij hebben de indruk dat de toestand in het Nederl. grosso modo dezelfde is, al menen we dat wij bij sommige werkw. uit KURTH's negatieve groep in onze dialecten wèl een *ge-*abstractum zouden durven gebruiken (70).

Dezelfde schrijver onderzoekt bij welke werkw. in het Duits een afleiding op *-ei, -erei, -elei* mogelijk is en het eventueel betekenisverschil tussen deze afleidingen. Ook hier zijn zijn bevindingen meestal op het Nederl., en vooral op onze dialecten toepasselijk (71).

Hier mag wel de interessante poging vermeld worden van S. KOLSRUD, die in een zeer kort bestek de klank- en vormleer van het Nieuwnoors heeft beschreven en daarna

even bondig de *afwijkingen die de Noorse dialecten vertonen*, heeft samengevat. Hoe praktisch zou het niet zijn, als we ook voor het Ned. taalgebied zo'n overzicht hadden (72).

In *Functie en Intonatie* behandelt C. F. P. STUTTERHELM vooral de zinsmelodie in de vragende zin en wijst hierbij de bewering van A. M. DE GROOT dat „uitsluitend de intonatie de functie van de zin bepaalt” van de hand. Volgens hem is er geen noodzakelijk verband tussen functie en intonatie. M. i. zou het interessant zijn dit probleem in onze dialecten te bestuderen (73).

IV. Syntaxis. — Twee jaar na zijn studie over de concessieve verbindingen (zie nr. 48 van het overzicht van 1952), publiceert G. A. VAN ES een nieuw belangrijk werk over de *voegwoordelijke verbindingen ter uitdrukking van de conditionele modaliteit in het Nederl.*

Na zo goed mogelijk de conditionalis als functiecategorie te hebben begrensd, gaat de auteur na welke voegwoordelijke verbindingen in de loop der tijden in gebruik zijn geweest of nog zijn om de conditionele functie uit te drukken. De overvloedige historische documentatie die hierbij wordt meegedeeld, vormt uiteraard zeer nuttig werk- en vergelijkingsmateriaal voor de dia- en synchronistische dialectstudie (74).

Aan het hier verleden jaar vermelde boek van L. HERMODSSON, *Reflexive und Intransitive Verba im älteren Westgermanischen* (zie het overzicht van 1952, nr. 66) wijdt A. VAN LOEY, in de *Versl. en Med.*, een uitvoerige bespreking, waarin hij zijn waardering uitspreekt voor het nieuwe licht dat H.'s boek op de historische syntaxis van het Ned. heeft geworpen en de neerlandici, ook de dialectologen, aanspoort om de door H. begonnen studie verder uit te werken (75).

J. L. PAUWELS toont aan dat *de dubbele ontkenning met*

het afsluitende nie aan het einde van de zin, die men lange tijd als een specifiek Afrikaans taalverschijnsel heeft beschouwd, ook in de Nederl. volkstaal van het stamland, meer bepaald in het (zuidelijk?) Brabants, zeer gewoon is. Het wordt dan ook waarschijnlijk dat BLANCQUAERT en NIENABER gelijk hadden, toen ze veronderstelden dat de Nederlandse kolonisten aan de Kaap dit bijzonder soort van ontkenning uit hun stamland hadden meegebracht (76).

V. **Taalgeografie.** — Van de *Deutscher Sprachatlas* verschenen de 16^e en 17^e afleveringen met de kaarten van *müd(e)* (grondwoord en uitgang), (ich) *bin*, *zwei* en de imperatief *geh* (77).

Twee jaar na de eerste aflevering, liet W. MITZKA de tweede afl. verschijnen van de *Deutscher Wortatlas*, met de kaarten van 11 subst. (*Stellmacher*; *Enterich*, *männliche Katze*, *Libelle*, *Sperling*; *Quecke*, *Stachelbeere*, *Wacholder*; *Nebel*, *Pfriem*, *Schnupfen*) en 3 werkw. (*sich beeilen*, *schelten*, *wiederkäuen*). Het hoeft geen betoog hoe interessant de meeste dezer kaarten voor de Ned. dialectologie zijn: we kunnen er namelijk precies op zien waar woorden en woordvormen die ook in de Nederlanden voorkomen, op Duits gebied bekend zijn; aldus b. v. onze woorden *ra(de)maker*, *wender(ik)*, *glazemaker*, *mus*, *kruisbes* en *knoesel*, *mist*, *els*, *zich spoeden*, *edereken* enz. (78).

Met vreugde, en een heel klein beetje afgunst, vermelden wij hier het verschijnen van het eerste deel van de *Atlas linguistique de la Wallonie*. Wetenschappelijk tot in de puntjes verzorgd, mooi en handzaam uitgegeven, is deze atlas een model in zijn genre, die wijlen J. HAUST, L. REMACLE en hun talrijke medewerkers tot eer strekt. Dit eerste deel bevat, na de algemene inleiding, 100 zeer duidelijke fonetische kaarten van het franstalig deel van België + de noodzakelijke en nuttige indices. Bij het doorbla-

deren van het boek lopen de enorme voordelen, verbonden aan de behandeling van een klein taalgebied, onmiddellijk in 't oog (79).

De voorgeschiedenis van de Waalse Dialectatlas wordt in het kort verteld door E. LEGROS in het tijdschrift *La Vie Wallonne* (80).

Met monnikengeduld heeft G. DESMET een ontzaglijke documentatie bijeengebracht over de bij VELDEKE aangetroffen woorden *gedolt* en *geduldig*, *martelen/martilie*, *liden* en *dógen*. Hij laat nu deze documentatie verschijnen als een bijdrage tot de VELDEKE-kritiek en tot het probleem van de positie van het oude Limburgs tussen het middel-eeuws Nederlands en Rijnlands (zie nrs. 109 en 110 van het overzicht van 1952). De auteur komt na objectieve uitstalling en bespreking van zijn materiaal tot de conclusie „dat VELDEKE's taal hier bij het Rijnland en zo bij het Oosten aanleunt, niet omdat het Limburgs dialect in die tijd naar het Oosten georiënteerd was, doch wel omdat het Westen geïnnoveerd had.” „Als men, zegt hij nog, de taal van onze eerste Dietse dichter in één groot kontinentaal taalkompleks stelt en aan de hand van speciale gevallen uit de woordenschat haar plaats nauwkeuriger tracht te bepalen, kan men niet anders dan TH. FRINGS en H. SCHIEB volmondig gelijk geven, waar ze verklaren dat „an Limburg und VELDEKE sich ein Stück germanisch-deutscher (en Nederlandse!) Wortgeschichte lebendig machen lässt”. De (noodzakelijke !) interpolatie „en Nederlandse” maakt zijn besluit voor iedereen aanvaardbaar ! Het wachten is nu op iemand die in VELDEKES woordenschat gevallen ontdekt die op nauwer verband met het Westen wijzen (81).

De Maastrichtenaar J. NOTERMANS geeft een zeer leesbaar overzicht van *de stand van het vraagstuk* en wenst de „Maaslander” VELDEKE volstrekt niet aan het Oosten af te staan (82).

H. K. J. COWAN oefent vrij scherpe kritiek uit op de bewerking van de *Wachtendonkse Psalmen* door VAN HELTEN, die o. a. veel te sterk het accent legde op het „oostelijk” karakter van de tekst. De taal van de W. Ps. is oostelijk *Oudnederfrankisch*, in wezen geen ander *Onfr.* dan *Oowl.* of *Oudgents*, zegt COWAN. De benaming *Oudnederlands*, waar nodig aangevuld met het adj. oostelijk of zuidelijk, geeft het *Nederfrankisch*, dus *Nederl.* karakter van het dialect even duidelijk en juist aan als — tegenover het meer Hgd. Mfr. zelfs beter dan — de naam *Oudoostnederfrankisch* (89).

K. HEEROMA behandelt uitvoerig twintig woorden, in welker klankontwikkeling of verspreidingsgebied hij de sporen meent te ontdekken van *Oudengelse invloeden* in het Westvlaamse, Zeeuwse, Zuidhollandse kustgebied. Deze kolonisatie zou niet ouder zijn dan de tiende eeuw en jonger dan een andere, meer zuidelijke Engelse invasie in Pas-de-Calais. De basis waarop H. steunt is nogal smal. Misschien kan hij in de Woordgeografische Studiën van de Zuidnederl. Dialectcentrale nog enkele gevallen vinden waarin de verspreiding van bepaalde woordtypen wijst op samenhang van ons kustgebied met Engeland; ik denk b. v. aan het Westvlaams *binde* tegenover *winde*, aan de Anglo-Friese naam *kankerbloem* voor de klaproos (zie mijn *Bloemnamen*). Bij HEEROMA's bespreking van de vormen *bei/beze/beer*, *beier* (bes), lijkt mij zijn veronderstelling dat *bei* de oudste, vóór-Frankische laag vertegenwoordigt en *beze* de Frankische laag, wel aanlokkelijk: vele Brabantse dialecten kennen namelijk voor alle bessen uitsluitend de vorm *bees*, uitgezonderd voor de bosbes, die *krokkebaas* heet. Het duistere vocalisme van *baas* < *beis* wordt in het licht van H.'s theorie een relictvorm, die zich in de versteende, niet meer begrepen benaming heeft kunnen handhaven. Dat de vorm *beier* niet alleen in het kustgebied,

maar ook in de noordelijke Kempen voorkomt (*klokkebaaijer*, bosbes, te Meerle, K 191 en Loenhout, K 205) zal H. wel niet erg hinderen (84).

Reeds van in 1936 had K. HEEROMA een paar taalverschijnselen in N. O.-Nederland toegeschreven aan oostelijke invloed. In 1947 en 1950 gebruikte hij hiervoor resoluut de naam *Westfaalse expansie*, die hij rechtvaardigde aan de hand van kaartjes van de uier (met *gier-geergidder* in het N. O.), de mannelijke eend (*week*), meisje (*wicht*) en de uitgang *-t* in de 3 pers. meerv. presens. Hij komt nog eens uitvoerig terug op dit probleem met nieuwe argumenten bij de reeds bekende kaarten en met drie nieuwe woordkaartjes met commentaar, nl. dat van de braam(struik) (*brummel* in het N. O.), de merel (*gieteling*) en het winterkoninkje (*netelkoning*) (85).

Mej. A. R. HOL wijdt een korte synthetische studie aan de *Dialectgrenzen in Midden-Gelderland*, waarin ze probeert de verhouding tot de omringende dialecten in historisch perspectief te bepalen. Bijzonderheden waarin de taal van de streek tussen en om de rivieren een eenheid vormt met die van het hele gebied ten noorden, kan zij tot dusver niet aanwijzen. Wel echter vindt zij een aantal eigenaardigheden op het gebied van woordgebruik en klankleer, waarin de taal van de rivierenstreek overeenkomt met die van de streken ten zuiden (Brabantse invloed van vóór 1600). Weer andere taalverschijnselen heeft de rivierenstreek gemeen met de dialecten van het oosten (*) of met die van het westen (moderne Hollandse invloed). Enkele bijzonderheden blijken alleen in de buurt van de grote rivieren voor te komen (86).

Het is een meevaller voor een auteur, als hij door een aandachtig, kritisch aangelegd en competent lezer op de

(*) Vgl. de studie van K. HEEROMA, nr. 83 hierboven.

vingers wordt gekeken. Dat geluk overkwam A. WELJNEN naar aanleiding van zijn opstel over *De Dialecten van Noord-Brabant* (zie nr. 99 van het overzicht van 1952). L. C. MICHELIS heeft, naast veel waardering, ook een aantal bezwaren tegen de manier waarop de kaarten zijn getekend, tegen de fonetische transcriptie van sommige dialectklanken, tegen omissies en verschrijvingen allerlei. — De vorm *offelewên*, kussensloop, maakt op MICHELIS de indruk te berusten op een combinatie van de *over*-vormen (als *overweng*) en het bekende *fluwijn*. Ik beschouw het eenvoudig als een vorm met assimilatie van *oorfluwijn*. Of *overweng* en dgl. ook niet daaruit te verklaren zijn, door metathesis en (of) volksetymologie, laat ik door WELJNEN en MICHELIS uitmaken (87).

A. STEVENS wijdt een minutieuze studie aan het woord *zwaalde*, een *Zuidoostnederl. dialectbenaming voor de brood-schieter of ovenpaal*, die blijkens de kaart eigen is aan Belgisch-Limburg en een strook van het aangrenzende Brabantse gebied. Eerst bakent hij het verspreidingsgebied van het woord nauwkeurig af tegenover de concurrerende benamingen. Daarna probeert hij de filiatie vast te stellen van de verschillende, soms sterk afwijkende varianten en ten slotte zoekt hij naar een passende etymologie: *zwaalde* zou een afgeleide participiumvorm zijn van een owgm. *swālan, waarbij own. *svæla* „verstikken, roken, walmen” en ags. *swælan* „verbranden” horen. De oorspronkelijke betekenis zou dan „de langzaam verbrande, de geschroeide, de verzengde” geweest zijn (88).

In een verzamelwerk over Limburg publiceert J. GRAULS, onder de titel *Het Taaleigen van Belgisch-Limburg*, een synthetische studie over alle tot dusver bestudeerde specifieke kenmerken van het Limburgs, waarbij hij zelfs de rijke keus van Hasseltse vloeken en vloekjes niet vergeet (89).

A. STEVENS toont nog eens de onmogelijkheid aan om een precieze grens te trekken tussen het Brabants en het Limburgse en weidt uit over de onderverdelingen van *het Belgisch-Limburgs*. In deze provincie zijn de dialecten natuurlijk nog springlevend, maar er wordt litterair geen gebruik van gemaakt, in tegenstelling met de Nederlands-Limburgse dialecten, die om de twee maanden een nummer van het tijdschrift *Veldeke* vullen (90).

Toen R. BRUCH probeerde de talrijke isoglossen die het Luxemburgs taallandschap doorkruisen, historisch te verklaren, bleek natuurlijk de noodzakelijkheid om de Luxemburgse taalfeiten in een veel ruimer gebied te situeren. Het resultaat is een lijvig boek, *Grundlegung einer Geschichte des Luxemburgischen*, met 62 kaarten (91).

Over de beste manier om dialectmateriaal te verzamelen, lopen de meningen nogal uiteen. Het is pas na jaren praktijk dat ieder onderzoeker zo langzamerhand de meest geschikte methode ontdekt. F. G. CASSIDY heeft zich de zestigjarige ondervinding van de *American Dialect Society* ten nutte gemaakt om, met de medewerking van A. R. DUCKERT, een *methode* te ontwerpen die het maximumrendement moet verzekeren *bij het onderzoek van de dialecten in Noord-Amerika*. Al zijn de taaltoestanden er heel verschillend van de onze, toch kunnen wij uit deze tot in de ogenschijnlijk banaalste bijzonderheden afdalende uiteenzetting heel wat leren, o. a. met betrekking tot de — in financieel en temporeel opzicht — meest economische inzameling en verwerking van het materiaal. De studie deelt ook een model van vragenlijst mee, niet alfabetisch, maar ideologisch opgevat en verdeeld in 16 groepen (vgl. ons overzicht van 1952, nr. 82) (92).

Dat men materiaal, uitsluitend verkregen door het rondsturen van *vragenlijsten*, voorzichtig moet hanteren, wordt nogmaals in het licht gesteld door S. P. E. BOSHOFF, die

vergissingen aanwijst in dialectgeografische en volkskundige kaarten van Zuid-Afrika (93).

Dit heeft een uitvoerig antwoord uitgelokt van A. COETZEE, die aantoont dat er met de *vragenlijstmethode*, als ze goed wordt toegepast, wel iets en zelfs veel te bereiken is. Voor toepassing van de rechtstreekse methode door „veldwerkers” is niet altijd geld beschikbaar (94).

W. Gs HELLINGA schrijft in *Taal en Tongval* behartenswaardige opmerkingen over het tekenen en interpreteren van taalkaarten en over te vermijden methodologische fouten. Spijtig echter dat het geen louter principiële uiteenzetting is, doch een polemisch stuk, dat op het einde, gelukkig, de wetenschappelijke verdienste van de tegenstander toch erkent (95).

Belangwekkend met het oog op de methode is de poging van E. SCHWARZ om aan de hand van *taalgeografische* gegevens het stamland der Langobarden terug te vinden (96).

Van het *Nedersaksisch Woordenboek*, in voorbereiding sedert 1935, verscheen nu de eerste aflevering met het gewone voorwerk (xxiii blz.) en 128 kol. (*A-afbuchten*) (97).

Van het Luxemburger Wörterbuch verscheen afl. 5 [eer bis verdroen], blz. 251 tot 330 (98); van het Rheinisches Wörterbuch afl. 103 [rumpeln-Sack]; deel 7, kol. 609 tot 672 (99); van het Badisches Wörterbuch afl. 14 [Viertel-Floh]; deel 2, blz. 149 tot 180 (100) en van het Hessen-nassauisches Volkswörterbuch afl. 19 [Schlagbaum-Schlunk]; deel 3, kol. 193-256 (101).

P. BRUCH deelt een en ander mee uit de keuken van het *Luxemburger Wörterbuch* (102).

VI. Woordenschat. — Van het groot *Woordenboek der Nederlandse Taal* verschenen in 1953 niet minder dan 5 afleveringen : XII (3), 9; XVII, 12 en 13; XVIII, 10

en Supplement I, 13 ; alsmede een eerste aanvulling van de *Bronnenlijst* (102).

Dank zij het optimisme en de werkkraft van G. I. LIEFTINCK kwam het X^e en laatste deel van het *Middelnederlands Woordenboek* van VERWIJS en VERDAM helemaal klaar : het bevat de tekstkritiek, de bouwstoffen, een register van bewaarplaatsen en een van personen en zaken (104).

Van het *Gents Woordenboek* van L. LIEVEVROUW-COOPMAN verscheen één aflevering van deel II (blz. 1401 tot 1560 : *stropband tot verkaarpelen*) (105).

Het *Woordenboek van Soest en omgeving* bevat interessant vergelijkingsmateriaal voor onze Ned. dialecten. Het put haast uitsluitend uit de tegenwoordige volkstaal, geeft geen fonetische transcripties, — wat wel eens moeilijkheden oplevert voor de lezer, — ook geen etymologieën, tenzij bij de met enige zekerheid te identificeren eigen dialectwoorden, waarbij dan altijd naar de middelnederduitse wdb. wordt verwezen. Af en toe is ook een „Hollandse” vorm aangehaald, b. v. *aalt* bij SOESTERS *āle* (waarom niet onze dialectvorm *aal*?). Naast hoofdtijden, meervouden, diminutieven enz. hebben een zeer groot aantal uitdrukkingen, spreekwoorden en dgl. een plaats gevonden in dit Wdb., dat in zijn 342 kol. een enorme hoeveelheid taalmateriaal heeft weten samen te persen (106).

W. NIEKERKEN geeft een aantal methodologische wenken en raadgevingen voor het inzamelen, kiezen en ordenen van het materiaal voor dialectwoordenboeken (107).

A. P. DE BONT probeert het waarschijnlijk te maken dat het werkw. *stoffen*, pochen, niets anders is dan het figuurlijk gebruikte *stoffen*, stof opjagen, welke overdrachtelijke betek. in westel. N.-Nederland zou zijn ontstaan. Waar hij denkt dat de Zuidnederl. vorm *stoefen* het vroeger ó-vocalisme van *stoffen* bewijst, meen ik aan de *oe* slechts affectieve waarde te moeten toekennen : het Zuidned. kent

tientallen van affectieve of klankschilderende woorden waarin *o* als *oe* wordt gerealiseerd. Als CONSCIENCE en STREUVELS *stoffen* schrijven i. p. v. *stoefen* bewijst dat dus niet dat ze het woord niet in hun streektaal kenden : de grafie met *o* beantwoordt in de schrijftaal normaal aan wat ze in zo'n geval met *oe* hoorden uitspreken. Zijn vaststelling „dat *stoffen*, pochen, niet geheel aan de Zuidelijke Nederlanden kan worden ontzegd, klinkt geforceerd. Immers *stoefen* (*stoffen*) is er zo gewoon, dat het in uitgestrekte gebieden het enige woord is om het begrip pochen uit te drukken (108).

In het raam van een breed opgezette etymologische studie over de afleidingen van het Germ. werkw. dat in het Ohd. *bison*, verschrikken, luidt, toont CHR. STAPELKAMP aan langs welke weg zich hieruit de betekenis „het land aflopen met kwade bedoelingen” heeft ontwikkeld. Hierbij sluiten dan aan de vooral in Friesland bekende woorden : *büs*, landloper, boef, later ook plaaggeest, grappenmakker (hiervoor ook : *büsfeint*) ; *büzje*, boevenstreken uithalen (109).

W. PÉE gaat de lotgevallen na van een woord dat in Zuid-Ned. *kazavik*, *kazevek*, *kazavek* luidt. Het is in de meeste Europese talen bekend, duidt een kledingstuk aan en is waarschijnlijk van Slavische oorsprong (110).

Het hier verleden jaar besproken Noodbrabants woord *äsklippel* (zie nr. 43 van het overzicht van 1952) leest J. GOOSSENAERTS als *haamskluppel*, dat trouwens ook door CORNELISSEN-VERVLIET wordt opgegeven. Hij geeft een groot aantal s. s. met *haam* tot staving van zijn etymologie. Terloops stelt hij de vraag of het noodzakelijk is *äs*, handvat, en zijn talrijke varianten (*eins*, *heis*, *heinse* enz.) uit fr. *anse*, lat. *ansa(m)* te laten stammen. „Kan het woord niet met de stam van hangen in verband staan?” vraagt hij met VERDAM (111).

K. HEEROMA schrijft een nalezing op zijn artikel over *laan en verwanten* (zie nr. 141 van het overzicht van 1952) (112).

De Ndl. woorden *napkruiper* en *napgat* zijn duidelijke vertalingen van Fr. *cul-de-jatte*, leert ons FR. VAN COETSEM. Sedert meer dan 200 jaar rekken ze hun papieren bestaan in onze woordenboeken (113).

In een addendum bij zijn opstel over *Kossel* (zie overzicht van 1952, nr. 138), vermeldt CHR. STAPELKAMP dat de assimilatievorm *kossel* < *kostel* vroeger ook in Groningen voorkwam (114).

J. POKORNY had het Oostfries *fit*, poel, bij een Idg. wortel **poi-*, **pi-*, hervorquellen (lassen), gebracht. F. DE TOLLENAERE wil het echter uit Germ. **fata-*, vat, laten stammen, dat ook Mnl. en nieuw Ndl. *vate*, drinkput voor het vee, heeft opgeleverd (115).

Bij de zeer uitvoerige *etymologische studies* van J. TRIER over woorden die met bomen en planten in verband staan, komen ook Nederl. namen ter spraak als *hors*, *horst* (struik), *heester* (116).

In de breed opgezette, taalkundig-historische studie van H. M. FLASDIECK over de namen van het *zink* en het *tin* in de Europese talen worden voor het eerste van deze metalen twee concurrerende woordfamilies besproken: Hgd. *Zink* en Ingw. *speltir; voor het tweede drie: Lat. *stagnum*, voorlat. *piltrum, Germ. **tina-*. Uiteraard worden ook de taalkundige geschiedenis van onze streken en een aantal Nederl., ook Mnl. woorden in deze studie betrokken (117).

J. L. M. FRANKENS bespreking van de *etymologie van een vijftigtal Afrikaanse woorden* is eigenlijk een uittreksel uit zijn ongepubliceerd Gents proefschrift van 1912. In bijna alle gevallen blijkt de schr. te kunnen aanknopen bij woorden uit de Ned. cultuurtaal of uit de dialecten van

Noord- of Zuid-Nederland. De meeste etymologieën zijn voldoende gefundeerd, die van *oes*, slecht ('n *oes affère*, *dit gaan oes* enz.) lijkt me weinig overtuigend. Ik denk bij Afr. *oes* aan het in Zuid-Ned. nog springlevend woord *noes*(*ch*), schuin, dat er ook in overdrachtelijke zin wordt gebruikt, b. v. bij SCHUERMANS : *te noesche doen*, iets niet heel recht, niet volmaakt, maar zo, maar ten halve doen. Met gemakkelijk te verklaren aferesis van *n* is dat precies Afr. *oes* ! In de twee hierboven vermelde voorbeelden kan *noes* door verkeerde scheiding *oes* worden : *een noes affère*, *dit gaan noes* (118).

Elk nummer van het tijdschrift *Eigen Schoon en De Brabander* bevat een rubriek over *Brabantse woorden en uitdrukkingen*. In jaargang XXXVI (1953) zijn er 60 behandeld, waarvan men de lijst vindt op blz. 431. Daarenboven krijgen we in deze jaargang nog een lange lijst van „sappige”, soms zeer realistische woorden en uitdrukkingen, door C. THEYS opgetekend te Alsemberg en St-Genesius-Rode en twee bijdragen over *volksnamen van planten*, door L. MUYLDERMANS en G. VAN HERREWEGHE (119).

CHR. STAPELKAMP verklaart 32 *veenderijstermen*, de woorden *vliet*, *wetering*, *keel*, en enkele *visserstermen uit het Utrechtse polderland* (120).

Uit een korte bespreking in *It Beaken* vernemen we dat N. J. WARINGA een lijst van *Friese plantnamen* heeft laten verschijnen, die echter niet in de handel is (121).

In zijn geleerd werk *Gestirnnamen bei den indogermnischen Völkern* heeft A. SCHELER een zeer groot aantal namen van hemellichamen uit allerlei Idg. talen geciteerd en verklaard. Het Nederl. echter is hij voorbijgegaan ; één enkele Mnl. naam wordt terloops vermeld : *woenswaghen*, *woonswaghen* (< *Wodanswaghen*) voor de Grote Beer ; niet echter ons : *hellewaghen*. Toch is het boek zeer interessant

voor het Nederl. en zijn dialecten om wille van de parallelle namen in andere talen (122).

Na een onderbreking van meer dan 10 jaar, zet R. VAN DER MEULEN zijn *Sparsa* voort : dit zijn noten en aanvullingen van etymologische aard bij Ned. woorden en uitdrukkingen (123).

F. DEN EERZAMEN publiceert reeds sedert jaren interessante dialectbijdragen over Goeree en Overflakkee in *De Flakkeese Nieuwsbode* en het *Eilandennieuws*. *Taal en Tongval* heeft een van zijn stukjes, *Dijk en Dialect in Goeree*, overgenomen (124).

R. VAN DER MEULEN deelt een aantal oude bewijspplaatsen mee van een 15-tal woorden uit de zeemanstaal, die vaak heel wat nieuw licht werpen op de geschiedenis van deze woorden (125).

Als aanvulling op het DUMBAR-handschrift (zie overzicht van 1952, nr. 123) had wijlen H. L. BEZOEN nog een vierde lijst persklaar gemaakt van *Overijselse woorden van het einde der 18^e eeuw*, van de hand van ANTHONY CORNELIS DE MALMOË (126).

H. J. MOERMAN bespreekt tien woorden, op de Veluwe bij een oudere generatie bekend (127) en K. HEEROMA zes interessante *Achterhoekse woorden* uit de gedichten van WILLEM SLUITER (128).

CHR. STAPELKAMP deelt een lijst mee met 13 oude woorden en uitdrukkingen, bewaard in de volkstaal van de *Utrechtse Vechtstreek* (129).

In een derde reeks *Opdorpiana* verzamelde E. BLANQUAERT uit KILIAANS *Etymologicum* een reeks woorden die in het moderne Nederl. niet meer bestaan of niet meer dezelfde betekenis hebben, en in het Opdorps dialect hetzij onveranderd, hetzij in een licht gewijzigde vorm of met een licht gewijzigde betekenis, bewaard zijn gebleven (130).

J. LINDEMANS vestigt de aandacht op het groot aantal

woorden die in de toponymie een of andere soort van *afsluiting* kunnen aanduiden *in de geheinde percelen* en geeft voor elk oude bewijsplaatsen. Een aantal van deze woorden zijn nog springlevend in onze dialecten (131).

Omstreeks 1776 bracht de rechtshistoricus en taalliefhebber D. F. J. VAN HALSEMA een vrij uitvoerige lijst bijeen van „*Woorden welke van het Nederduits afwijken en dagelijks in de Groninger Ommelanden gebruikt worden*”. Deze lijst, in 1783 aangevuld door VAN BOLHUIS, was nog nooit gedrukt en wordt nu in 't licht gegeven door Tj. W. R. DE HAAN (132).

Om niet „de man van de krachtpatsers en andere vloekwoorden” te blijven, heeft C. DE BAERE nu ook de *vleinenamen uit vrijersmond* opgetekend *uit onze oudere toneel-literatuur*. Een paar van die namen stellen ons voor taalkundige puzzles, maar een groot aantal zijn nog in onze dialecten bekend, al staan ze niet altijd in de woordenboeken vermeld. Aldus ken ik *monk*, *pruilster*, als een doodgewoon woord, al heeft D. B. het tevergeefs in de wdb. gezocht (133).

In een studie van F. J. MEERTENS over de *Straatnaamgeving in de Middeleeuwen* komen lange lijsten voor met straatnamen in oude spelling, die uitstekend vergelijkingsmateriaal opleveren voor de oudere dialectische vormen van een aantal woorden (134).

Het materiaal dat J. J. MAK heeft verzameld voor zijn *Rederijersglossarium* stelt hem in staat een aantal *verbeteringen* voor te stellen *aan het Middelned. Woordenboek* (135).

CHR. STAPELKAMP geeft 26 *aanvullingen op het Mnl. Wdb.*, waarvan 22 naar aanleiding van woorden die hij aangetroffen heeft in de bundel *Mnl. geneeskundige Recepten en Tractaten...*, in 1894 in 't licht gegeven door W. DE VREESE. De meeste aanvullingen betreffen plant-

namen, waarbij uiteraard dialectnamen te pas komen (136).

DEZ. bespreekt de Fries-Nedersaksische uitdrukking „de veren laten hangen” en var. (137).

In een uitvoerig betoog verdedigt J. DUPONT nog eens zijn methode van de *homonymisch-synonymische schakels bij het taalonderzoek* (zie nrs. 164 en 165 van het overzicht van 1952) tegen de heftige kritiek die E. LEGROS er in deze *Handelingen* (XXVI, 1952; 285-311) tegen in had gebracht (138).

Met een aantal voorbeelden uit het Afrikaans toont D. J. COETZEE aan dat, bij het vormen van een *vakterminologie*, de volkstaal ook creatief, en soms zeer gelukkig kan optreden (139).

Van J. HERBILLON's waardevolle kritische commentaar bij het werk van L. GESCHIERE, *Éléments néerlandais du Wallon liégeois* (zie noot 104 van het overzicht van 1951) verscheen het laatste deel (SP-W) met nog enkele toevoegsels en een index. Voor enkele Waalse termen moest de auteur ontlening aan het Ned. afwijzen, maar anderzijds heeft hij de lijst van GESCHIERE met niet minder dan 80 nog niet gesignaleerde ontleningen kunnen aanvullen (140).

Het Waalse *forzoumer* werd meestal beschouwd als identisch met Nederl. *verzuimen*. L. REMACLE stelt een andere etymologie voor, nl. < *for* + *soumer*, *sommeiller*, waarvoor hij goede argumenten aanhaalt. Op zijn vraag of *verzuimen* een rechtsterm (geweest) is in het Ned., mag men bevestigend antwoorden. Het Mnl. Wdb. IX, 92, vermeldt inderdaad: *Recht versumen*, nalaten in rechte te verschijnen, de rechtzitting laten voorbijgaan; en in kol. 97: *Versumenisse des rechts*, het niet-verschijnen in rechte. (Ook bij KILIAAN en PLANTIJN) (141).

VII. Teksten. — Men klaagt er soms over dat veel eigenaardig taalgoed voorgoed verdwijnt, voordat het door

dialactonderzoekers kon worden opgetekend. Terecht steekt J. DAAN dan ook de loftrumpet voor het gemeentebestuur van Aalsmeer dat zelf een verzoek indiende om opnamen te komen maken van het oude *Aalsmeers dialect*, dat nog slechts op een enkele plaats wordt gesproken en wel door de nakomelingen van mennisten, vroeger van elders ingeweken. Ten gevolge van dit verzoek werd een band opgenomen van een uur lengte, die op gramfoonplaten zal worden overgebracht (142).

J. DE GRAAF bezorgde een *verzameling van Groningse teksten*, die bestemd zijn „veur vergaoderzoal, hoes en schoul (!)” (143).

J. DESCHAMPS vindt het spijtig dat M. JOATINEN te Helsinki tot tweemaal toe een *Middelnederduitse bewerking van een Middelnederl. vertaling van de Hieronymusbrieven* kon publiceren, terwijl onze Mnl. vertalingen zelf, die blijkbaar zeer verspreid en tot in het buitenland bekend waren, en daarenboven dialectisch en woordgeografisch van niet te onderschatten belang zijn, tot dusver onbestudeerd en onuitgegeven bleven (144).

Het *overzicht van de werken in het Platduits* die in Westfalen gepubliceerd werden van 1939 tot 1952, samengesteld door K. SCHULTE KEMMINGHAUS, bevat 187 nummers (145).

Hansken sneed het coren was lanck. Dit is een regel uit een oud Nederl. lied, dat volgens G. KALFF vertaald was uit een Nederduitse tekst. W. KROGMANN, die vroeger meende dat het oorspronkelijk lied Fries moest geweest zijn, komt nu tot het besluit dat er een oorspronkelijke Nederlandse tekst moet bestaan hebben, die hij dan door hervertaling uit het Nederduits reconstrueert. Zijn voornaamste argument is dat het in de Nederduitse tekst voorkomend *boiken* het bewaarde Ned. *bodeken*, dimin. van *bode*, dienstbode moet zijn, wat ons nogal vanzelfsprekend lijkt (146).

Van *Elckerlyc* verscheen nogmaals een nieuwe uitgave met noten en commentaar, bezorgd door A. VAN ELSLANDER, die door vergelijking van de drie drukken een zo nauwkeurig mogelijke tekst samenstelde (147).

DEZ. publiceert de tekst, met een korte beschrijving, van een onuitgegeven fragment van „*Alexanders Geesten*”, uit de nalatenschap van L. Willems (148).

C. G. N. DE VOOYS heeft opnieuw, — na meer dan 50 jaar! — een deeltje bezorgd met een keur uit het materiaal dat hij voor zijn doctoraal proefschrift *Middel Nederl. Legenden en Exempelen* (Leiden, 1900) had bijeengebracht (149).

In de *Zwolse Herdrukken* verscheen een facsimile-uitgave van *Jan van der Noot's Epitalamion, oft Houwelycx Sanck*, met inleiding en taalkundige aantekeningen van W. A. P. SMIT en een Bijlage van W. GS HELLINGA (150).

Een Brussels handschrift, waarin o. a. een XVIe-eeuws *Vastenspel van Sinnen* voorkwam, werd vernietigd door de brand van de Universiteitsbibliotheek te Leuven in 1940. Er bleken echter een paar afschriften van te bestaan, zodat de tekst, met de medewerking van J. J. MAK, kon uitgegeven worden door C. G. N. DE VOOYS, die meent dat zowel taal als inhoud belangrijk genoeg zijn om een uitgave te rechtvaardigen (151).

AANTEKENINGEN

(1) J. L. PAUWELS, *De Nederl. Dialectstudie in 1952; Hand. Cie. Top. Dial. XXVII* (1953); 211-276.

(2) E. LEGROS, *La Philologie wallonne en 1952; ibid.*; 87-179.

(3) *Bibliographie linguistique de l'année 1951* et com-

plément des années précédentes, publiée par le Comité intern. perm. de linguistes ; Utrecht/Anvers, Het Spectrum, 1953 ; xxxi-298 blz.

(4) F. WORTMANN, Literaturbericht zur westfälischen Mundartforschung 1943-1952 ; *Westfälische Forschungen*, Mitteilungen des Provinzialinstituts für westfälische Landes- und Volkskunde, 6. Band, 1943-1952 ; Münster/Köln, 1953 ; 240-245.

(5) W. FOERSTE, Literaturbericht zur Sprachgeschichte Westfalens 1939-1952 ; *ibid.* ; 231-240.

(6) J. SASS, Der Stand der Wörterbucharbeit ; *Korrespondenzblatt des Vereins für niederdeutsche Sprachforschung*, Heft 60 (1953) ; 49-55.

(7) L. DE WACHTER, Repertorium van de Vlaamse gouwen en gemeenten. Heemkundige dokumentatie 1940-1950. V. Algemeen gedeelte en gewesten. Gemeenten A-B ; Antwerpen, De Sikkel, 1953 ; xxxii-591 blz.

(8) *The Year's Work in Modern Language Studies*, by a number of scholars, edited for the Modern Humanities Research Association by S. C. ASTON ; Volume XIV (1952) ; Cambridge University Press, 1953 ; x-426 blz.

(9) J. NAARDING, In Memoriam Dr. Herman Lambertus Bezoen ; *Driemaandelijkse Bladen V* (1953) ; 97-99. *Korte nagelaten stukjes van Bezoen* ; *ibid.* ; 100-104. J. B. DREWES, H. L. Bezoen ; *ibid.* ; 105-117.

(10) P. J. MEERTENS, Dr. Herman Lambertus Bezoen †, met de bibliografie van zijn werken door W. G. RENSINK ; *Taal en Tongval V* (1953) ; 49-54.

(11) *Verslag van de Dialecten-Commissie der Kon. Nederl. Akad. v. Wetenschappen* over 1952 ; Amsterdam, 1953 ; 7 blz. ; *Id.* over 1953 ; Amsterdam, 1954 ; 15 blz.

(12) *Verslag van de Volkskunde-Commissie der Kon. Nederl. Akad. v. Wetenschappen* over 1952 ; Amsterdam, 1953 ; 4 blz. ; *Id.* over 1953 ; Amsterdam, 1954 ; 4 blz.

(13) *Verenigingsnieuws* van de Zeeuwse Vereniging voor Dialectonderzoek. Nrs. 92 tot 95; 1953.

(14) A. DAUZAT, *L'Europe linguistique*, avec 16 cartes linguistiques. Nouvelle édition; Paris, Payot, 1953; 240 blz. [*Bibliothèque scientifique*].

(15) J. HERBILLON, recensie in *Les Dialectes Belgo-Romans*, X (1953); 136-141.

(16) M. VALKHOFF, Taaltoestande in België en S. A.; *Tydskrif vir Volkskunde en Volkstaal*, IX (1952-53), 3; 1-12.

(17) FR. PETRI, Beharrung und Wechsel in den historischen Räumen Nordwesteuropas (mit 2 Abb.); *Westfälische Forschungen*, Mitteilungen des Provinzialinstituts für Westfälische Landes- and Volkskunde, 6. Band, 1943-1953; Münster/Köln, Böhlau, 1953; 5-28.

(18) J. BAUERMANN, Vom Werden und Wesen der westfälisch-niederländischen Grenze, *ibid.*; 108-115.

(19) K. HEEROMA, De Nedersaksische Letterkunde, *Rede uitgesproken bij de aanvaarding van het ambt van hoogleraar in de Nedersaksische Taal- en Letterkunde aan de Rijksuniversiteit te Groningen op Zaterdag 7 Nov. 1953*; Wolters, Groningen, Djakarta, 1953; 23 blz.

(20) H. KLOSS, Die Entwicklung neuer Germanischer Kultursprachen von 1800 bis 1950; München, Pohl & Co., 1952; 254 blz. [*Schriftenreihe des Goethe-Instituts*. 1].

(21) J. VAN MIERLO, Morant und Galie, een Middelnederlands epos; *De Nieuwe Taalgids*, 46 (1953), Vooy's voor De Vooy's; 73-78.

(22) F. LECHANTEUR, Un axe d'études négligé: Normandie-Pays-Bas; *Handelingen v. h. XXe Vlaams Filologencongres* (1953); 132-138.

(23) *Us Wurk*, Meidielingen fan it Frysk Ynstitut oan de Ryksuniversiteit yn Grins, II (1953), 4 afl.

(24) A. JOHANNSEN, Om de takomst fan it Noardfrysk ; *It Beaken*, XV (1953) ; 13-16.

(25) H. MATUSZAK, Saterland, Volk und Sprache ; *It Beaken* XV (1953) ; 138-151.

(26) T. H. LE ROUX, Toeligting en Beskouinge oor MALHERBE se lesing *Is Afrikaans 'n Dialekt?* en VILJOEN se antwoord daarop : *Wat is nu eigenlijk onze Taal?* *Hertzog-Annale*, I, 3 (1953) ; 74-101.

(27) T. H. LE ROUX, Toeligting bij die artikel van BOEKENOOGEN ; *Hertzog-Annale*, II, 1 (1953) ; 19-24.

(28) J. J. SMITH, Theories about the Origin of Afrikaans ; Witwatersrand University Press, 1952 ; [*Hofmeyr Foundation Lectures*].

(29) J. L. M. FRANKEN, Taalhistoriese Bydraes ; Amsterdam/Kaapstad, Balkema, 1953 ; 224 blz.

(30) J. GRAULS, Constateren en Vaststellen, De geschiedenis van een betwist Werkwoord ; *De Standaard*, 3 October 1953.

(31) CHRISTIAEN VAN HEULE, De Nederduytsche Spraeckonst ofte Tael-beschrijvinghe, uitgegeven, ingeleid en toeglicht door W. J. H. CARON ; *Trivium*, Oude Ned. geschriften op het gebied van de Grammatica, de Dialectica en de Rhetorica. Nr. I, deel 1 (LVI-111 blz.), deel 2 (117 blz.) ; J. B. Wolters, Groningen, Djakarta, 1953.

(32) K. TER LAAN, Groninger Spraakkunst ; Winschoten, 1953 ; 183 blz.

(33) *Deutsche Philologie* im Aufriss, unter. Mitarbeit zahlreicher Fachgelehrter herausgegeben von W. STAMMLER, Band I ; Berlin/Bielefeld, E. Schmidt, 1952 ; 1590 kol.

(34) A. BOILEAU, Le patois germanique du pays de Limbourg (met een samenvatting in het Duits) ; *Zeitschrift des Eupener Geschichtsvereins*, II (1952) ; 8-14 en 25-32.

(35) L. WEISGERBER, *Deutsch als Volksname. Ursprung und Bedeutung*; Stuttgart, Kohlhammer, 1953; 292 blz.

(36) P. GERLACH ROYEN O. F. M., *Taalrapsodie, Taalkundige en didaktische Varia van her en der*; Bussum, P. Brand, 1953; 775 blz.

(37) A. H. ROUX, *Volkstaal teenoor gestileerde taal*; *Tydskrif vir Volkskunde en Volkstaal*, X (1953-54), 1; 1-11.

(38) C. B. VAN HAERINGEN, *Dialect en Cultuurtaal*; *Mededelingen v. d. Centrale Commissie v. Onderzoek v. h. Nederl. Volkseigen*, no. 5, Amsterdam 1953; 2-4.

(39) J. VAN DE LOO en J. VAN BRABANT, *Het A. B. N. taalkundig, historisch en paedagogisch toegelicht*; *Nova et Vetera*, XXX (1952-53); 386-400.

(40) *Dialect op School*; *Veldeke*, 28 (1953-54), 21.

(41) R. DE CONINCK, *Guido Gezelle's Purisme, een Bijdrage tot de Kennis van zijn taalkundige Evolutie*; *Handelingen van de Zuidnederl. Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis*, VII (1953); 43-100. Oude-naarde, Sanderus.

(42) M. VALKHOFF, *Beskouings oor Woordontlening*; *Tydskrif vir Volkskunde en Volkstaal* X, (1953-54), 2, 4-12.

(43) † W. DOLS, *Sittardse Diftongering. Een Hoofdstuk uit de Historische Grammatica (met 59 archivalische bijlagen)*, posthume uitgave verzorgd door J. C. VAN DE BERGH; *Alberts' Drukkerijen, Sittard*, 1953; xxxix-250 blz.

(44) A. DE VIN, *Het Dialect van Schouwen-Duiveland, Grammatica en Historie*; *Taalkundige Bijdragen van Noord en Zuid*, onder redactie van G. G. KLOEKE en L. GROOTAERS, deel II A; Assen, Van Corcum & Comp., 1953; xv-103 blz.

(45) TH. W. A. AUSEMS s. j., *Klank- en Vormleer van het Dialect van Culemborg*; *Taalkundige Bijdragen van*

Noord en Zuid, deel IV ; Van Gorcum & Comp., Assen 1953 ; 113 blz.

(46) A. SASSEN, *Het Drents van Ruinen* ; Assen, Van Gorcum, 1953 ; 387 blz. en 32 kaartjes.

(47) A. WEIJNEN, *Dialectonderzoek uit de Groninger school* ; *Taal en Tongval* V (1953) ; 178-181.

(48) TH. BAADER, (Bespreking van) J. BROEKHUYSEN, *Studies over het dialect van Zelhem in de Graafschap Zutfen* ; *Korrespondenzblatt des Vereins für niederdeutsche Sprachforschung*, 1953 ; 13-15 en 44-48.

(49) L. GROOTAERS, *Phonetiek en Phonologie bij het Ned. Dialectenonderzoek* ; *Nederlandse Vereniging voor Phonetische Wetenschappen*, Verslagen van de vergaderingen in 1953 ; 11-12.

(50) L. C. MICHELS, *Cuyck en Wychen* ; *Taal en Tongval*, V (1953) ; 1-3.

(51) B. VAN DEN Berg, *Hollands „nouw” = „nieuw”?* *Taal en Tongval* V (1953), 176-177.

(52) FR. VAN COETSEM, *Een geval van spelling-pronunciation in het Geraardsbergse dialect* ; *Leuvense Bijdragen*, XLIII (1953) ; 42-46.

(53) J. LEENEN, *De intervokalische d in een Oostlimburgs dialect* ; *Taal en Tongval* V (1953) ; 58-70.

(54) A. VAN LOEY, *Over de d-syncope* ; *De Nieuwe Taalgids*, 46 (1953), Vooy's voor De Vooy's ; 64-67.

(55) V. VERSTEGEN, ofm., *d na n- en l in een groep Oostlimburgse dialecten* ; *Taal en Tongval*, V (1953), 164-168.

(56) M. GYSSELING, *Enkele Oudnederlandse woorden in het Frans* ; *Mededelingen v. d. Vereniging v. Naamkunde te Leuven... XXIX* (1953) ; 81-84.

(57) A. VAN LOEY, *Trijntje Cornelis v. 188* ; *Verslagen en Med. v. d. kon. Vlaamse Academie...*, 1953 ; 697-699.

(58) FR. VAN COETSEM, De anorganische *r* in stermijn, stramijn (-ien); *De Nieuwe Taalgids*, 46 (1953); 334-337.

(59) K. HEEROMA, Naar aanleiding van „grunjer” (III); *Tijdschrift v. Ned. Taal- en Letterkunde*, LXXI (1953); 205-212.

(60) FR. VAN COETSEM, Nogmaals Fries hoanne-woanne; *Leuvense Bijdragen*, XLIII (1953); 91-101.

(61) L. GROOTAERS, Het Nederlands substraat van het Brussels-Frans klanksysteem; *De Nieuwe Taalgids*, 46 (1953), Vooy's voor De Vooy's; 38-41.

(62) G. G. KLOEKE, „Welluidendheid” als factor bij de Taalontwikkeling; *De Nieuwe Taalgids*; 46 (1953); 89-102.

(63) C. B. VAN HAERINGEN, Onze uitspraak van het Middelnederlands; *De Nieuwe Taalgids*, 46 (1953); 9-18.

(64) M. DE VILLIERS, 'n Geheimzinnige Afrikaanse foneem; *De Nieuwe Taalgids*, 46 (1953); 284-287.

(65) A. VAN SELMS, Die oudste Boek in Afrikaans; *Hertzog-Annale*, II, 2 (1953); 61-103.

(66) P. GERLACH ROYEN O. F. M., Buigingsverschijnselen in het Nederlands, deel III, 2^e stuk; *Verhandelingen der kon. Ned. Akad. v. Wetenschappen*, afd. Letterkunde; nieuwe reeks, deel LVIII, nr. 2; Amsterdam, North-Holland Publishing Comp., 1953; 204 blz.

(67) J. L. PAUWELS, Het enclitische pronomen 3^e pers. sg. masc: tēm/tēn — em/en in de Zuidbrabantse dialecten; *De Nieuwe Taalgids*, 46 (1953), Vooy's voor De Vooy's; 86-90.

(68) L. C. MICHELS, Mnl. hem in nominatieffunctie; *Leuvense Bijdragen*, XLIII (1953); 50-52.

(69) CHR. STAPELKAMP, Frisiaca 6. Haen; *Us Wurk*, II (1953); 27.

(70) R. KURTH, Zum Gebrauch der sogenannten ge-Ab-

strakta ; *Beitr. z. Geschichte d. D. Sprache und Lit.*, 75 (1953) ; 314-320.

(71) DEZ., Über den Gebrauch der Bildungen auf -ei, -erei und -elei ; *ibid.* ; 442-451.

(72) S. KOLSRUD, Nynorsken i sine Målføre ; I Kommisjon Jacob Dybwad, Oslo, 1951 ; 144 blz.

(73) C. F. P. STUTTERHEIM, Functie en Intonatie ; *De Nieuwe Taalgids*, 46 (1953) ; 129-135.

(74) G. A. VAN ES, Voegwoordelijke verbindingen ter uitdrukking van de conditionele (hypothetische) modaliteit in het Nederlands ; *Tijdschrift v. Ned. Taal- en Letterkunde* LXXI (1953) ; 1-119.

(75) A. VAN LOEY, Kanttekeningen bij het reflexivum „zich” ; *Verslagen en Med. v. d. kon. Vlaamse Academie...*, 1953 ; 361-372.

(76) J. L. PAUWELS, De expletieve ontkenning nie(t) aan het einde van de zin in het Zuidnederlands en het Afrikaans ; *Handelingen v. h. XXe Vlaams Filologencongres* (1953) ; 162-165.

(77) *Deutscher Sprachatlas*, 16-17 Lief. (Karten 93-104 ; Text, S. 325-329) ; Marburg, Elwert, 1953.

(78) W. MITZKA, *Deutscher Wortatlas*, Band II ; Giessen, Schmitz, 1953 ; 14 kaarten + 39 blz.

(79) *Atlas linguistique de la Wallonie*, Tome I, Introduction générale, *Aspects Phonétiques* (cartes 1 à 100) par LOUIS REMACLE ; Liège, Vaillant-Carmanne, 1953 ; 301 blz.

(80) E. LEGROS, L'Atlas linguistique de la Wallonie ; *La Vie Wallonne*, XXVII (1953), 245-260.

(81) G. DE SMET, gedolt en geduldig bij Hendrik van Veldeke ; *Lewense Bijdragen*, XLIII (1953) ; 1-19 en 53-66.

G. DE SMET, Zum Wortschatz Veldekes. A. martilie/martelen. B. liden und dôgen ; *Beiträge zur Geschichte der deutschen Sprache und Literatur*, 75 (1953) ; 273-296.

- (82) J. NOTERMANS, Is het Veldeke-probleem opgelost? *De Maasgouw*, 72 (1953), 85-91.
- (83) H. K. J. COWAN, Oudoostnederfrankisch of oostelijk Oudnederlands? *Tijdschrift v. Ned. Taal- en Letterkunde*, LXXI (1953); 161-182.
- (84) K. HEEROMA, Oudengelse invloeden in het Nederlands; *Tijdschrift v. Ned. Taal- en Letterkunde*, LXX (1953); 257-275.
- (85) K. HEEROMA, De Westsfaalse Expansie, met 7 kaartjes; *Taal en Tongval*, V (1953); 20-46.
- (86) A. R. HOL, Dialectgrenzen in Midden-Gelderland, met 6 kaartjes; *Taal en Tongval* V (1953); 71-93.
- (87) L. C. MICHELS, Over Noordbrabantse Dialecten; *Brabantia* II (1953); 56-63.
- (88) A. STEVENS, Zwaalde, een Zuidoostnederlandse Dialektbenaming voor de Broodschieter of Ovenpaal, met een kaart; *Taal en Tongval* V (1953); 94-128.
- (89) J. GRAULS, Het Taaleigen van Belgisch-Limburg; *Limburg*, Brussel, Elsevier, 1953; 39-57.
- (90) A. STEVENS, De Taal is gans het Volk; *Veldeke*, 28 (1953-54), 1-8.
- (91) R. BRUCH, Grundlegung einer Geschichte des Luxemburgischen; *Luxemburg*, Linden, 1953; VIII, 262 blz. [*Public. litt. et scient. du Min. de l'Éducation nationale*. 1].
- (92) F. G. CASSIDY, with the collaboration of A. R. DUCKERT, A Method for collecting Dialect; University of Florida, 1953; 96 blz. [*Publication of the American Dialect Society*, nr. 20].
- (93) S. P. E. BOSHOFF, Die Vraelysmethode; *Tydskrif vir Volkskunde en Volkstaal*, IX (1952-53), 4, 1-11.
- (94) A. COETZEE, Nogeens die vraelysmethode; *Tydskrif vir Volkskunde en Volkstaal*, X (1953-54), 2; 24-32.
- (95) W. Gs HELLINGA, Waarom de ouwe Muis-Huis-

Kaart niet zo heel erg trouw is ; *Taal en Tongval*, V (1953), 129-138.

(96) E. SCHWARZ, Germanische Sprachgeschichte und Sprachgeographie ; *Zeitschr. für Mundartforschung* XXI (1953) ; 129-148.

(97) *Niedersächsisches Wörterbuch*, herausgegeben... W. JUNGANDREAS, Lieferung 1 : A-afbuchten ; Karl Wachholtz Verlag, Neumünster, 1953.

(98) *Luxemburger Wörterbuch*, V Lieferung ; Luxemburg, P. Linden, Mai 1953.

(99) *Rheinisches Wörterbuch*, Lieferung 103 (Band VII, 10) ; Berlin, Erika Klopp, 1953.

(100) *Badisches Wörterbuch*, bearbeitet von ERNST OCHS, Lieferung 14 ; Lahr (Schwarzwald), M. Schauenburg, 1953.

(101) *Hessen-nassauisches Volkswörterbuch*, bearbeitet von L. BERTHOLD, Lieferung 19 (Band III, 4) ; Marburg, Elwert, 1953.

(102) R. BRUCH, Les travaux de la Commission de rédaction du Dictionnaire Luxembourgeois, *Bulletin linguistique et ethnologique de l'Institut grand-ducal*, fasc. 1 ; 23-28 ; Luxembourg, P. Linden, 1953.

(103) *Woordenboek der Nederlandse Taal*, 12e deel, 3e stuk, 9e afl., kol. 1025-1152 (*reederij-reformatorisch*), bewerkt door K. HEEROMA en FR. VAN COETSEM, met medewerking van A. C. CRENA DE JONGH ; 's-Gravenhage/Leiden, Nijhoff/Sijthoff, 1953.

Id., 17^e deel, 12^e en 13^e afl., kol. 1369-1624 (*tooverentotalisator*), bewerkt door N. BAKKER, met medewerking van FR. VAN COETSEM.

Id. 18^e deel, 10^e afl., kol. 1153-1280 (*veelvlak-veerhuis*), bewerkt door F. DE TOLLENAERE, met medewerking van FR. VAN COETSEM en A. C. CRENA DE JONGH.

Id. Supplement, 1^e deel, 13^e afl., kol. 1537-1664 (*arbitrage-armijn*), bewerkt door C. H. A. KRUYSKAMP.

Id., Bronnenlijst, 1^e Aanvulling ; 19 blz.

(104) E. VERWIJS en J. VERDAM, Middelned. Woordenboek, 10^e deel : Tekstcritiek door J. VERDAM. Bouwstoffen I (A-F) door W. DE VREESE, II (G-Z) door G. I. LIEFTINCK ; 's-Gravenhage, Martinus Nijhoff, 1927-1952 ; XII, 96 + XII, 555 blz.

(105) L. LIEVEVROUW-COOPMAN, Gents Woordenboek, Deel II. S-V ; Gent, *Kon. Vlaamse Acad. voor Taal- en Letterkunde*, 1953 (Reeks VI, 68).

(106) H. SCHMOECKEL u. A. BLESKEN, Wörterbuch der Soester Börde, ein Beitrag zur westfälischen Mundartenforschung ; Soest, Mocker und Jahn, 1952 ; 16 blz.-342 kol.

(107) W. NIEKERKEN, Praktische Probleme der Wörterbuchgestaltung ; *Korrespondenzblatt des Vereins für niederdeutsche Sprachforschung*, 1953 ; 36-40.

(108) A. P. DE BONT, De etymologie van stoffen = pochen ; *Tijdschrift v. Ned. Taal- en Letterkunde*, LXXI (1953), 124-128.

(109) CHR. STAPELKAMP, Būs-Büzje-Büsfeint ; *It Beaken*, XV (1953) ; 19-28.

(110) W. PÉE, „Kazavik”, een stervend woord? *De Nieuwe Taalgids*, 46 (1953), Vooys voor De Vooys ; 91-97.

DEZ., „Casawè(k)”, un mot qui disparaît? *Orbis*, II (1953) ; 484-488.

(111) J. GOOSSENAERTS, Äsklippel ; *Taal en Tongval* V (1953) ; 172-175.

(112) K. HEEROMA, Laan en verwanten (II) ; *Tijdschrift v. Ned. Taal- en Letterkunde*, LXXI (1953) ; 120-122.

(113) FR. VAN COETSEM, Napkruiper ; *Lewense Bijdragen*, XLIII (1953) ; 39-41.

(114) CHR. STAPELKAMP, Kossel ; *It Beaken*, XV (1953), 121.

(115) F. DE TOLLENAERE, Zur Etymologie und Verwandtschaft des ostfries. fit, Pfuhl, Wasserpfützte; *Beitr. z. Geschichte d. D. Sprache und Lit.* 75 (1953); 305-311.

(116) J. TRIER, Holz. Etymologien aus dem Niederwald, Münster/Köln, Böhlau, 1952; 181 blz. [*Münstersche Forschungen*. H. 6].

(117) H. M. FLASDIECK, Zinn und Zink. Studien zur abendländischen Wortgeschichte; Tübingen, Niemeyer, 1952; xv-180 blz. [*Buchreihe der Anglia*, Bd. 2].

(118) J. L. M. FRANKEN, Tentatiewe Etimologieë; *Annale van die Universiteit van Stellenbosch*, XXVII (1953), reeks B nr. 1; 41 blz.

(119) C. THEYS, Brabantse Volkswwoorden; *Eigen Schoon en De Brabander*, XXXVI (1953); 47-49.

L. MUYLDERMANS, Volksnamen van planten opgetekend te Assen, Opwijk, Lebbeke en omliggende; *ibid.*; 257-265.

G. VAN HERREWEGHE, Plantbenamingen uit Pamel en omstreken; *ibid.*; 410-417.

(120) CHR. STAPELKAMP, Veenderijtermen en enige andere woorden uit het Utrechtse polderland; *Tijdschrift v. Ned. Taal- en Letterkunde*, LXXI (1953); 129-144.

(121) N. J. WARINGA, Fryske Plantlore. List fan nammen fan planten út Fryslân tusken Fly en Lauwers... Ljouwert, Dykstra, 1952.

(122) A. SCHERER, Gestirnnamen bei den indogermanischen Völkern. Heidelberg, Winter, 1953; 276 blz. en 8 platen (*Indogermanische Bibliothek*, Reihe 3. Forschungen zum Wortschatz d. indogermanischen Sprachen, 1.).

(123) R. VAN DER MEULEN, Sparsa (IV); *Tijdschrift v. Ned. Taal- en Letterkunde*, LXX (1953); 276-292.

(124) F. DEN EERZAMEN, Dijk en Dialect in Goeree; *Taal en Tongval* V (1953); 169-171.

(125) R. VAN DER MEULEN, Nautica; *Tijdschrift v. Ned. Taal- en Letterkunde*, LXXI (1953); 285-297.

(126) H. L. BEZOEN, Overijsels van het einde der achttiende eeuw; *Driemaandelijks Bladen*, V (1953); 7-23.

(127) H. J. MOERMAN, Tien woorden; *Driemaandelijks Bladen*, V (1953); 35-39 en 93-96.

(128) K. HEEROMA, Zes woorden van Willem Sluiter; *Driemaandelijks Bladen*, V (1953); 123-128.

(129) CHR. STAPELKAMP, Oude woorden en uitdrukkingen, bewaard in de volkstaal van de Utrechtse Vechtstreek; *De Nieuwe Taalgids*, 46 (1953); 217-220.

(130) E. BLANQUAERT, Opdorpians III: Opdorps en Kiliaans; *De Nieuwe Taalgids*, 46 (1953), Voofs voor De Voofs, 21-29.

(131) J. LINDEMANS, De afsluitingen in geheinde percelen; *Mededelingen v. d. Vereniging v. Naamkunde te Leuven...*, XXIX (1953); 27-40.

(132) Tj. W. R. DE HAAN, De oudste Groninger Woordenlijst; *Driemaandelijks Bladen*, V (1953); 68-81.

(133) C. DE BAERE, Vleinenamen uit vrijersmond in onze oudere toneelliteratuur; *Verslagen en Med. v. d. kon. Vlaamse Academie*, 1953; 461-473.

(134) P. J. MEERTENS, Straatnaamgeving in de Middeleeuwen; *Bijdragen en Mededelingen der Naamkunde-Commissie van de kon. Ned. Akademie v. Wet. te Amsterdam*, V, Middeleeuwse en Moderne Straatnaamgeving, 1953.

(135) J. J. MAK, Lexicologische kanttekeningen; *Tijdschrift v. Taal- en Letterkunde*, LXXI (1953); 191-204.

(136) CHR. STAPELKAMP, Lexicographische Notities. Middelnederlands; *Leuvense Bijdragen* XLIII (1953); 26-38 en 102-119.

(137) CHR. STAPELKAMP, Moedfear - moodveer - moudveer ; *Driemaandelijkse Bladen*, V (1953) ; 67-68.

(138) J. DUPONT, Le chaînon sémantique ternaire, Réponse aux critiques ; *Hand. Cie. Top. Dial.* XXVII (1953) ; 347-373.

(139) D. J. COETZEE, Die Wisselwerking tussen Volkstaal en Vaktaal ; *Tydskrif vir Volkskunde en Volkstaal*, IX (1952-53), 1 ; 9-15.

(140) J. HERBILLON, Éléments néerlandais du Wallon Liégeois ; *Les Dialectes Belgo-Romans*, X (1953) ; 75-107.

(141) L. REMACLE, Le liégeois forzoûmer, négliger, est-il d'origine germanique ? *Les Dialectes Belgo-Romans* X (1953) ; 66-74.

(142) J. DAAN, Aalsmeeders Baanbrekers ; *Taal en Tongval*, V (1953) ; 55-57.

(143) J. DE GRAAF, Veurodroagen en veurlezen. Oet de riekdom van onze beste Grunneger dichters en schrievers... Groningen, Jan Haan, 1953 ; 78 blz.

(144) J. DESCHAMPS, De Middelnederduitse Vertaling van de Hieronymusbrieven uit het Middelnederlands overgeschreven ; *Leuvense Bijdragen, Bijblad*, XLIII (1953) ; 93-100.

(145) K. SCHULTE KEMMINGHAUS. Literaturbericht über plattdeutsche Dichtung in Westfalen 1939-1952 ; *Westfälische Forschungen*, 6. Band 1943-52 ; Münster/Köln, Böhlau, 1953 ; 246-253.

(146) W. KROGMANN, Het is een booiken komen in land ; *Leuvense Bijdragen*, XLIII (1953) ; 84-90.

(147) *Den Spyeghel der Salicheyt van Elckerlyc*, uitgegeven door A. VAN ELSLANDER ; Antwerpen, Nederl. Boekhandel, 1952 [*Klassieke Galerij*, Nr. 61].

(148) A. VAN ELSLANDER, Een onuitgegeven fragment van „Alexanders Geesten” ; *Verlagen en Med. v. d. kon. Vlaamse Academie...*, 1953 ; 123-157.

(149) C. G. N. DE VOOYS, Middel nederlandse stichtelijke Exempelen; Zwolle, Tjeenk Willink, 1953; 140 blz. (*Zwolse Drukken en Herdrukken voor de Maatsch. der Ned. Lett. te Leiden*, nr. 1).

(150) *Jan van der Noot's Epitalamion, oft Houwelycx Sanck*; Zwolle, Tjeenk Willink, 1953; 66 blz.

(151) *Een verloren Vastenspel van Sinnen uit de XVIe eeuw*, uitgegeven door C. G. N. DE VOOYS, met aantekeningen van J. J. MAK; *Verslagen en Med. v. d. kon. Vlaamse Academie...*, 1953; 593-650.

INDEX

De cijfers verwijzen naar de nummers.

Aston S. C., 8.	Dauzat A., 14, 15.
Aussems Th. W. A., 45.	De Baere C., 133.
Baader Th., 48.	De Bont A. P., 108.
Bakker N., 103.	De Coninck R., 41.
Bauermann J., 18.	De Graaf J., 143.
Berthold L., 101.	De Haan Tj. W. R., 132.
Bezoen L., 9, 10, 126.	De Malmö A. C., 126.
Blancaert E., 130.	Den Eerzamen F., 124.
Bleskens A., 106.	Deschamps J., 144.
Boekenoogen G. J., 27.	De Smet G., 81.
Boileau A., 34.	De Tollenaere F., 59, 103, 115.
Boshoff S. P. E., 93.	De Villiers M., 64.
Broekhuysen J., 48.	De Yin A., 44.
Bruch R., 91, 102.	De Vooys C. G. N., 149, 151.
Caron W. J. A., 31.	De Vreese W., 104, 136.
Cassidy F. G., 92.	De Wachter L., 7.
Coetzee A., 94.	Dols W., 43.
Coetzee D. J., 139.	Drewes J. B., 9.
Cowan H. K. J., 83.	Duckert A. R., 92.
Crena de Iongh A. C., 103.	Dumbar G., 126.
Daan J., 142.	Dupont J., 138.

- Flasdieck A. M., 117.
 Foerste W., 5.
 Franken J. L. M., 29, 118.
 Frings Th., 21, 81.
 Gerlach Royen, 36, 66.
 Geschiere L., 140.
 Gezelle G., 41.
 Ghysen A. C., 13.
 Goossenaerts J., 111.
 Grauls J., 30, 89.
 Grootaers L., 49, 61.
 Gysseling M., 56.
 Haust J., 79.
 Heeroma K., 19, 20, 59, 84, 85,
 103, 112, 128.
 Hellinga W. Gs, 95, 150.
 Herbillon J., 15, 140.
 Hermodsson L., 75.
 Hof J. J., 60.
 Hol A. R., 86.
 Joatinen M., 144.
 Johannsen A., 24.
 Jungandreas W., 97.
 Kalff G., 146.
 Kloeke G. G., 62.
 Kloss H., 20.
 Kolsrud G., 72.
 Krogmann W., 146.
 Kruyskamp C. H. A., 103.
 Kuiper G., 31.
 Kurth R., 70, 71.
 Lechanteur F., 22.
 Leenen J., 53.
 Legros E., 2, 80, 138.
 le Roux T. H., 26, 27.
 Lief tinck G. I., 104.
 Lievevrouw-Coopman L., 105.
 Lindemans J., 131.
 Mak J. J., 135, 151.
 Malherbe D. F., 26.
 Matuszak A., 25.
 Meertens P. J., 10, 134.
 Michels L. C., 50, 68, 87.
 Mitzka W., 33, 78.
 Moerman H. J., 127.
 Moser H., 33.
 Muyldermans L., 119.
 Naarding J., 9.
 Niekerken W., 107.
 Notermans J., 82.
 Ochs E., 100.
 Pauwels J. L., 1, 67, 76.
 Pée W., 110.
 Petri F., 17.
 Pokorny J., 115.
 Remacle L., 79, 141.
 Rensink W. G., 10.
 Roux A. H., 37.
 Sass J., 6.
 Sassen A., 46.
 Scheler A., 122.
 Schieb G., 81.
 Schmoeckel H., 106.
 Schulte Kemminghaus K., 145.
 Schwarz E., 96.
 Sluiter W., 128.
 Smit W. A. P., 150.
 Smith J. J., 28.
 Stammler W., 33.
 Stapelkamp Chr, 69, 109, 114,
 120, 129, 136, 137.
 Stevens A., 88, 90.
 Stutterheim C. F. P., 73.
 Ter Laan K., 32.
 Theys C., 119.
 Trier J., 116.
 Valkhoff M., 16, 42.
 Van Bolhuis, 132.
 Van Brabant J., 39.
 Van Coetsem Fr., 52, 58, 60,
 103, 113.
 Van de Bergh J. C., 43.

- Van de Loo J., 39.
Van den Berg B., 51.
Van der Meulen R., 123, 125,
Van der Noot J., 150.
Van Elslander A., 147, 148.
Van Es G. A., 74.
Van Haeringen C. B., 38, 63.
Van Halsema D. F. J., 132.
Van Helten W. L., 83.
Van Herreweghe G., 119.
Van Heule Chr., 31.
Van Loey A., 54, 57, 75.
Van Mierlo J., 21.
Van Selms A., 65.
Veldeke H. v., 21, 81, 82.
Verdam J., 104.
Verstegen V., 55.
Verwijs E., 104.
Viljoen W. J., 26, 27.
Waringa N. J., 121.
Weijnen A., 47, 87.
Weisgerber L., 35.
Wille J., 31.
Wortmann F., 4.
-